



JEZIK IN

SLOVSTVO

letnik XVI — leto 1970/71 — št. 6

Jezik in slovstvo

Letnik XVI. številka 6

Ljubljana, marec 1970/71

Časopis izhaja od oktobra do maja (8 številkk)

Izdaja ga Slavistično društvo Slovenije v Ljubljani

Glavni in odgovorni urednik Franc Jakopin, Ljubljana, Aškerčeva 12

Uredniški odbor: Milan Dolgan (metodika), Franc Jakopin (jezikoslovje), Matjaž Kmecl (slovstvena zgodovina)

Tehnični urednik: Ivo Graul

Tiska Cetus, grafično podjetje Celje

Opremila inž. arh. Dora Vodopivec

Naročila sprejema uredništvo JiS, Ljubljana, Aškerčeva 12

Tekoči račun pri SDK 501-8-4

Letna naročnina 20.— din, polletna 10.— din, posamezna številka 2,50 din

Za dijake, ki dobivajo revijo pri poverjeniku, 10.— din

Za tujino celoletna naročnina 40.— din

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo JiS, Ljubljana, Aškerčeva 12

Vsebina šeste številke

Razprave in članki

- 161 *France Bezljaj* Dopolnilno gradivo k problemu slovanskih prefiksov eN in oN
- 164 *Vatroslav Kalenić* Novejša srbskohrvatska leksikografija
- 168 *Jože Toporišič* »Spoznavajmo slovenski jezik« v jezikoslovni in metodični osvetlitvi
- 179 *Martina Šircelj* Patriotizem v mladinski književnosti

Zapiski, ocene in poročila

- 183 *Matjaž Kmecl* Anketa o pouku slovenske književnosti na srednjih šolah
- 186 *Pavle Merku* Staro in novo gradivo za terska krajevna imena
- 189 *Andrijan Lah* Nič ni veliko ali majhno razen v primerjavi
- 191 *Ladi Kastelic* Prešernov Krst pri Savici

Vprašali ste

- 192 C. N. Od čudeža godcam roke so zastale
- 5/3 *Boris Paternu* Začudenje ni čudež
- 5/3 *Janez Keber* Jonke, Jenko, Janko, Jenkole itd. (dopolnilo)
- 5/4 *Janez Keber* Priimek Skubic
- 5/4 *Jože Toporišič* Poimenovanja naših ulic in naselij
- 5/4 Popravka

DOPOLNILNO GRADIVO K PROBLEMU SLOVANSKIH PREFIKSOV EN IN ON

Stari ide. predlog *en (tudi red. *n) »v, na« je v slovanskih jezikih v e-jevski stopnji izpričan le v redkih primerih. Najbolj zanesljiv je psl. *ętro »hepar«, sln. jętra (n. pl.), sh. dial. (samo Dubrovnik) jetra (f. sg.), stcksl. jętro (n. sg.), r. csl. jatro, č. játra (n. pl.), star. játry (f. pl.), gluž. jatra (n. pl.), dluž. jęšo, plb. jōtra poleg p. jatrznica »jetrnica«. To popolnoma ustreza gr. εντεα »drob« in sti. antrá- »drob«. Tudi pri tej osnovi je slovanščina razvila mlajšo obliko na o-, sln. vōtroba »drob«, sh. ūtrobica »jetra« (na jugozahodu), ūtroba »drob«, stcksl. oNtroba (Ostrom., Supr.), r., ukr. utrōba »naročje, maternica«, p. wątroba »jetra«, č. ūtroba »drob«, gluž. wutroba »drob, srce«, dluž. hutšoba »srce«. Težko je dvomiti tudi v srbolg. predlog jędě »blizu, pri« poleg oNdě, joNdě »blizu, pri«, prim. r. csl. jaděčadinъ »pripadnik družine« (o tem Berneker, I 268). Opozoriti bi bilo treba tudi na mak. jatok poleg stcksl. oNtъkъ »stamen«, bolg. vъtъk, sln. votek, r. utók, kar utegne biti kakor osamljeno csl. jatroba »drob« ali csl. jetrъ, jatri »noter« poleg oNtrъ tudi sled stare konkurence med predlogoma ę- in oN-. Seveda pa so to lahko plodovi mlajše analogije.

Ide. *en (*n) je dalo v baltskih jezikih lit. i (iñ, iñg), let. ie, stprus. en, v slovanskih jezikih pa bodisi oN ali vъ (vъn). Pri tem je že Miklošič, EW 222, opozoril, da imajo ti baltski predlogi, rabljeni kot prefiksi, še neko posebno pomanjševalno ali omejevalno funkcijo, npr. lit. įdukterė »rejenka, posvojenka« poleg duktė »hči«, pōdukra »pastorka«. Enako odgovarja let. ēdzeltens »nekoliko žolt«, iēvelgans »nekoliko prevlažen«, iēsānis »nekoliko preveč od rok (o tem Buga, Rinktiniai raštai II, 426-7) slovenskemu tipu óbel »nekam bled«, óbelno »siva mrena« (Slov. gorice) : belmo »siva mrena«, óčrn »nekam črn, črnikast«, óstar »nekam star«, ósuh »nekam presuh« itd. Enake tvorbe so staroukr. uzelenъ, učrъmъnъ, jubahъ »vijoličast (< ublědivъ), ki jih navaja Miklošič. V teh primerih bi lahko izhajali iz oN-, ki pa je vedno naglašen. Isto velja v slovenščini tudi za dial. tip vōraden »nekoliko preredeč« (o tem Miklošič, prav tam) ali vójda »nekoliko predebelo dekle« iz *(v)oN-jěda (Bezlaj, Eseji 143). Težave pa povzročajo ruski dial. adverbi tipa vómalo »nekam premalo«, vótugo »nekam pretrdo«, vótesno »nekam pretesno«, ki so prav tako začetno naglašeni, toda izhajati smemo regularno iz vъ-. Mogoče je seveda vse te primere združiti, če poleg psl. oN in vъ(n)- suponiramo še posebni naglašeni tip *vó(n)-, šaj je razvoj začetnega vo- v o- v nekaterih slovenskih narečjih dokaj pogosten.

Semantično posebno zanimiv primer je koroški dial. adverb ólik, kar pomeni v 16. st. »navkljub« (Dalmatin, Register), v 19. st. pa »ne, sploh ne« (Jarnik) iz oN-likъ. Prvotni pomen bi lahko suponirali kot »nekam osamljeno, nekam odveč«;

oN je znak za nosni o, ker običajnega znaka tiskarna nima.

prim. lit. *laikas*, let *laiks*, kjer je sprva pomenilo »nepotreben, odveč«, danes pa substantivizirano »rok, plačilni termin« in celo »smrt« (o tem Fraenkel, LEW 331). Toda v primeru kakor je stcksl. *oNrod^b* »neumen«, *oNrožda* »neumnost«, str. *urod^b* »neumnež, tepček«, r. *juródivyj* »ubogi na duhu«, r. dial. *zavrodovat^b* »ponoreti«, sln. dial. *orodovati* »nemir delati, razbijati« (Kras), ima prefiks *oN-* že zelo staro izrazito nikalno funkcijo in že v stcksl. in v stari ruščini konkurira z *nerod^b* »brezbrižnost, malomarnost«, sln. *neroda* »nespretnež«, starejše *boga neroden* »neveren«, *nerodljiv* »brezskrben«, brezbrizen, neposlušen (Miklošič, SEW 280).

Vprašanje pa je, če je mogoče v slovenščini dokazati tudi prefiks *ę-* v takšni funkciji, kakor jo ima v baltskih jezikih. V primerih kakor je stcksl. *nejęvēr^b*, str. *nejavēr^b*, r. *nejavér* in str. *nejęsy^b* »pelikan« sta Meillet, Ét. 168 in Pederesen, Kelt. Gramm. I 45, videla sled ide. negacije *ne-* v redukcijski stopnji, kakor je izkazana v germ. *un-*, oskijsko *an*, lat. *in*, itd. Pri tej negaciji ni nikjer mogoče zaslediti *o*-jevske stopnje, izključimo pa lahko tudi kakršnokoli možnost dveh različnih refleksov za redukcijsko stopnjo *n*, v praslovanščini *ę* in *o^N* (= baltsko **in* in **un*). K temu problemu se je največkrat vračal Miklošič, ki je že v Vergl. Gramm. I² 310 opozarjal na csl. *nejętovēr^bn^b* poleg *nejęvēr^b* in postavljajl zraven sln. hist. oblike iz 17. st. *nevera*, *nejovera*, *neovera*, *nejoveren* (Stapleton), *neoveren*, *neovernost* (Skalar) in sklepal previdno, da bi mogli izhajati pri tem *-ję-* iz **j^bm-* (*jęti*, *j^bmo^N*), če ne bi temu oporekali csl. *nejęsy^b* »pelikan«, str. *nejasy^b*, v 10. st. *Νεασητ* »ime brzice na Dnjepru« (Konstantin Porfirogenet) in sln. *nejevolja*, star. *nejovolja*, dial. *nejevolān*, *navolen*. V etimološkem slovarju str. 69 pravi Miklošič: »sln. *nejevolja* »unwille« — mi je temno«; str. 103 pa se zaradi ukr. *nemovir* »nevernež« *ne jme viry* »nima vere« in *imovira* »zapanje«, *neimovira*, *neimovirnyj* in starobl. *verújati* »verjeti«, *imovēr^bje*, *imovērnyj* »verjeten«, *vęrojatnyj* »veren«, *vęroimnyj* »lahkoveren« odloči za sestavljenko z *jęti*, *j^bmo^N* vendar samo pri tem primeru.

Kasnejši avtorji, kakor Jagić, JA V 161, Berneker, I 429, Vasmer, II 218, so za vse podobne primere posplošili enotno izhodišče iz osnove *jęti*, *j^bmo^N*, čeprav je obliko *ję-* težko funkcijsko pojasniti. Fraenkel, JA XXXIX 85, je mislil, da je to stari ide. imperativ, vendar ta njegova domneva ni vzdržala kritike. Semantično lahko izhajamo iz omejevalne funkcije prefiksa *ę-* tudi pri imenih tipa *Perejaslav^b*, *Javolod^b* kakor pri sln. *nejevoljen* »ne preveč pri volji« ali *jevereja* »vereja«. Slovenska historična dialektologija pa bo morala šele definitivno ugotoviti, če so dublete z *-o-* v 17. st. produkt križanja med funkcijsko enakimi *ę-* in *o^{N-}*, ali pa posledica mlajših narečnih sprememb.

Dosedanji avtorji so k temu pritegnili tudi ukr. *jaducha* »Asthma«, poleg *jáduch* (m.), r. dial. *jadúcha* (poleg *udúš^be*, *odýška*, dluž. *jaduš*, *jadušiwy*, *jadušiš*, gluč. *jadušiwy* (poleg *zadušiwy*). Prezrli pa so pri tem sln. *nadúha* »Asthma«, tudi *nedúha*, *néduha*, *nediha*. Sh. dial. čak. *nadušljiv*, kajk. *nadišljiv* (poleg štok. *záduha*, *zádušljiv*, *zágušljiv*), stč. v 14. st. *nádcha*, dial. č. *nátka*, *natka* »oteklina v ustih«, slš. *nátka* in ukr. dial. *natcha* »Asthma« (Karpati). Vse te oblike lahko rekonstruiramo v izhodno **ne-ję-ducha* s kontrakcijo *-eję-* v *-ę-*, pri tem pa je

sln. *na-* iz nikalnice *ne-*. Izguba nikalnice je v vseh slovanskih jezikih pogostna, prim. sln. *poreden*, č. *nepořádný* ali sln. *tečen* iz **ne-tečbn*⁷. Rusko *udúšbje* je morda iz *oN-*, drugi primeri so pa mlajše analogije. Semantično izhajamo lahko iz *jeti*, *j⁷moN*, prim. kor. dial. at* *n fângin* »Asthma«, na kar opozarja Bernecker, ali pa iz *ę-* (*oN-*) z omejevalno funkcijo.

Zdi se, da bi s podobno kontrakcijo lahko pojasnili težavno in v strokovni literaturi že tolikokrat obravnavano razmerje med starejše slovenskim *obêden*, *oben*, kar je še ostalo živo v obrobnih narečjih, danes *nobêden*, *noben* in č. *žádný*, stč. *izádný*, slš. *žiadon*, *žiadon*, p. *šaden*, *nišaden*, gluž. *žadyn*, dluž. *žeden* »nullus«. Stč. (*i*)*žádný* izvajajo navadno iz *žędati*, toda v tem primeru bi v poljščini pričakovali nazalno *-q-*; avtorji, ki poskušajo uskladiti druge slovanske tvorbe s pomenom »nullus« tipa csl. *ni edbn*⁷, sln. (*n*)*obêden* in mak., blg. *boedin* sponirajo za slovanski sever izhodišče **ni-že-jedbn*⁷, kar ne more pojasniti češkega *-á-*, ki kaže na stari nosnik (pregled literature: Trubačev, VJa VIII 28; kolebanje mnenj: Machek, ESČ² 721). Staročeško *ižádný* je mogoče fonetično popolnoma regularno izvajati iz **j⁷bz-ję-jedbn*⁷ s pomenom »izmed manj kot eden«. Poljsko (*ni*)*šaden* je morda res bohemizem, kakor navadno skušajo to razlagati, čeprav je zaradi starosti teh oblik v tekstih ter zaradi kušubskega *žôden*, slovinskega *žô'uděn* in ukr. *nyžaden*, *žoden*, *žudnyj* to težko verjetno. Vendar je mogoče sponirati, da je lehitska jezikovna skupina na razvojni stopnji *(*i*)*žqjeden* zaradi kontrakcije in nato zaradi *-n-* v sledečem zlogu izgubila nazalnost.

Po izvršeni kontrakciji je seveda odpadel vsak semantični znak omejitve. Zato se je razvila po eni strani oblika *nišaden*, *nižádný*, po drugi strani pa je npr. blr. dial. *žadnyj* dobilo pomen »vsak«.

Slovensko *obêden*, *oben* »nullus« in v literaturi šele od začetka 18. st. *nobêden*, *noben*, dial. tudi *nibeden* (bkr.) ni nič manj težavno kakor severnoslovansko *žádný* (pregled literature: Ramovš, Slavica II 116; HGr. II 99—100). Po dosedanjih razlagah je to bodisi **ne(v)edbn*⁷ (Jagić, JA V 161), **ljubo-edbn*⁷ (Jagić, prav tam), **nibo-edbn*⁷ (Vaillant, RÉSI XI 66) ali **obęju-edbn*⁷ (Ramovš, prav tam). Z rekonstrukcijo **ob-ę-(j)edbn*⁷ bi se lahko izognili težavi, da se je pomen »nullus« razvil šele v nikalnih stavkih. Prvotni pomen predloga *ob-* je bil »na obeh straneh« (Machek, ESČ² 404), torej bi lahko izhajali iz semantične rekonstrukcije »na tej in na oni strani manj kot eden«. Podobno je francosko *aucun* »nullus« iz latinskega *aliquis unus*, kjer ima *aliquis* prav takšno omejevalno funkcijo. Makedonsko in bolgarsko *boedin* »nekdo in nobeden« je verjetno staro **ljubo-edin*⁷ (Mirčev, Mak. pregled VIII 9), bolgarsko *nitoedin* »nobeden« pa že kaže pravo negacijo (*nito*, *nitu*, sln. *niti*). Tudi v slovenskih narečjih najdemo drugačne konstrukcije, tako npr. *ijéden* »nullus« (Vrsno, Plužna), *nídan* (Rezija), toda gen. *majdnəya* »niti enega«, kar je verjetno hibridna tvorba iz furl. *mai* »nikoli« in slovanskega **ni-edbn*⁷.

Problemu »nullus« v slovanskih jezikih bo seveda treba posvetiti še mnogo truda, preden bo vsestransko zadovoljivo rešen. Vendar se zdi, da ideja omejevalnega prefiksa *-ę-*, zabrisanega s kontrakcijami, bistveno pomaga premostiti semantične težave pri teh nedvomno zelo arhaičnih tvorbah.

NOVEJŠA SRBSKOHRVATSKA LEKSIKOGRAFIJA

2

Če srbskohrvatska leksikografija ni imela srečne roke pri izdelavi temeljnih enojezičnih slovarjev — čeprav dobre volje in idej nikoli ni manjkalo — je dvojezičnih kvalitetnih in uglednih slovarjev razmeroma veliko, tudi če odštejemo tiste iz časov pred drugo svetovno vojno. Leta 1949 je v Zagrebu izšel Julija Benešiča *Rječnik hrvatsko-poljski*, ki je do današnjega dne nepogrešljiv pripomoček tako pri polonističnem kakor tudi pri srbokroatističnem delu. Slovar je samostojno in izvirno delo, ki se opira na umetniško in strokovno literaturo, pa tudi na pogovorni jezik; odlikuje ga visoka stopnja pogostnosti izbranih besed, zanesljiv naglas in natančni pomeni. Nobena resnejša leksikološka analiza ali sklepanje ne more mimo tega slovarja.

Nadaljevanje in razširitev Benešičevega slovarja je Vilima Frančiča *Słownik serbochorwacko-polski*, Varšava 1956. Po kvaliteti je podoben tudi slovar Henrika Barića *Rečnik srpskoga ili hrvatskoga i arbanaskoga jezika*, Zagreb 1950 (A—O). Srbokroatistični del slovarja kaže znatne prednosti samostojne leksikološke raziskave. V to skupino uspeh in uglednih slovarjev sodi tudi Janka Jurančiča *Srbskohrvatsko-slovenski slovar*, Ljubljana 1955 (s poljudno izdajo: *Srbskohrvatsko-slovenski in slovensko-hrvatskosrbski slovar*, Ljubljana 1970). Jurančičev slovar je naletel na zelo ugoden odmev v srbskohrvatski leksikografiji, predvsem zaradi svoje zanesljive akcentološke podlage, pa tudi zaradi semaziološke, idiomatske in frazeološke razčlembе. »Slovarja dvojčka«: Jean Dayre, Mirko Deanović, Rudolf Maixner *Hrvatskosrpsko-francuski rječnik*, Zagreb 1956 in Mirko Deanović, Josip Jernej *Hrvatskosrpsko-talijanski rječnik*, Zagreb 1956 sta pravzaprav vse do današnjega dne v srbski in hrvatski javnosti tisto, kar bi moral biti doslej še nenapisani enojezični slovar. Slovarja sta spretno povezala leksikalno dediščino iz preteklosti s samostojnim dopolnilnim delom v uglašeno celoto: slovarja vsebujeta »skoraj vse« najboljši pogoste srbskohrvatske besede, enakomerno je zastopan zaklad starejšega in čisto novega besedišča, tako da povprečnega uporabnika (takih je pa največ) redkokdaj pustita na cedilu. V sodobni srbskohrvatski leksikografiji sta oba slovarja temeljna vira za leksikološka odločanja o sodobnem stanju posameznih besed, zato sta tudi pogosto citirana in navajana za končne presoje. Na isti ravni je tudi slovar srbokroatista Ilje Iljića *Serbskohorvatsko-russkij slovar'*, Moskva 1958, ki je danes ravno tako pomemben pripomoček za semaziološke srbskohrvatske raziskave.

Povsem specifičen je slovar Josipa Pavlice *Frazeološki slovar v petih jezikih (slovenski, srbskohrvatski, nemški, francoski, angleški)*, Ljubljana 1960. Že naslov kaže, da slovar spremlja samo frazeološke odnose med omenjenimi je-

ziki. Vsaj glede slovensko-srbskohrvaških odnosov je slovar zelo kvaliteten. Avtorju se je posrečilo popisati osnovne idiomatske odnose med slovenščino in srbohrvaščino, kar je istočasno edinstven leksikološki poskus na tej ravni. Čeprav so ti odnosi bolj zapleteni, kot bi si človek lahko mislil na osnovi slovarja, je avtorjevo delo solidno jedro, ki daje dovolj navodil in rezultatov za nadaljnjo tovrstno raziskavo.

Leta 1964 je v Beogradu končno izšel prvi temeljiti *Slovenačko-srpskohrvaški rečnik* Stanka Škerlja, Radomira Aleksića in Vida Latkovića, ki se s polno pravico vključuje v raziskovalno slovenistiko in srbokroatistiko. Slovar predstavlja osnovni vir informacij ne samo za splošno jezikovno komunikacijo med Slovenci, Srbi in Hrvati, ampak tudi za temeljno besedno primerjanje med obema jezikoma.

Vidno mesto v sodobni srbskohrvaški leksikografiji si je izboril tudi slovar Abdulaha Škaljića *Turcizmi u srpskohrvaškom jeziku*, Sarajevo 1965, ki sistematično obdeluje položaj in razsežnost turcizmov v knjižnem in ljudskem jeziku. Kakršnakoli današnja analiza orientalnih besednih vplivov v srbohrvaščini je neizvedljiva brez tega kapitalnega Škaljićevega dela. Podobno je tudi z deloma, ki obravnava srbskohrvaške germanizme: Hildegard Striedter-Temps *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*, Wiesbaden 1958 in Edmund Schneeweis *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*, Berlin 1960. Na koncu naj omenimo, da srbohrvaščina že razpolaga s t. i. odzadnjim slovarjem, ki ga je napisal Josip Matešić *Rücklaufiges Wörterbuch des Serbokroatischen*, Wiesbaden 1965—1967, v dveh zvezkih. Taki slovarji so zelo koristni kot eksplicitna pojasnitev frekvence, življenja ter pretekle in sedanje zmožnosti posameznih besedotvornih prvin.

Tudi posamezne stroke imajo v Srbiji in na Hrvatskem zelo uspešne rešitve in rezultate. Predvsem je treba omeniti Bratoljuba Klaića *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica*, Zagreb 1951, ki je pozneje znatno razširjen izšel v več izdajah. Slovar obsega ne samo splošne tujke, ampak tudi tuje termine različnih strok. Nenadomestljiva lastnost slovarja je v tem, da je avtor povsod, kjer se je dalo, skušal poiskati tudi ustrezne srbskohrvaške besede in termine. Posebno mesto imajo publikacije Jugoslovanskega leksikografskega zavoda v Zagrebu, ki izdaja tudi enciklopedije posameznih strok: tehnično, kmetijsko, glasbeno, gozdarsko, medicinsko, pomorsko, bibliografsko in enciklopedijo likovnih umetnosti.¹² Sem sodi tudi velik slovar avtorjev Dragutina Frankovića in Pera Šimleša *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, Zagreb 1963, potem pa Vladimira Filipovića *Filozofijski rječnik*, Zagreb 1965 in Danka Grlića *Leksikon filozofa*, Zagreb 1968. Jezikoslovje ima leksikon Stjepana Babića *Jezik*, Zagreb 1965, ki je narejen na osnovi zgodovinsko-jezikovnega, dialektološkega, pravopisnega in slovničnega gradiva srbohrvaščine, in velik slovar Rikarda Simeona *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb 1969. Ta slovar nedvomno sodi v sam vrh tovrstne svetovne literature, tako po obsegu (okrog 2.000 strani velikega formata), kakor tudi po bogastvu gesel. Povsem specifični sta dve leksikografski deli: *Velika*

¹² Med nadaljnjimi načrti Leksikografskega zavoda je tudi Enciklopedijski rječnik srpskohrvaškog jezika.

Ephoina enciklopedija aforizama, Zagreb 1969 in Š. Kulišića, P. Ž. Petrovića, N. Pantelića *Srpski mitološki rečnik*, Beograd 1970, ki je zajel pojme in termine iz stare srbske religije in mitologije, ljudske in literarne. Jeronim Šetka je nadaljeval svoje slovarsko delo iz časov pred vojno (*Hrvatski krščanski termini grčkoga porijekla*, Šibenik 1940) ter izdal *Hrvatski krščanski termini latinskoga porijekla*, Makarska 1964 in *Hrvatski krščanski termini slavenskoga porijekla*, Makarska 1965.

Tudi druge stroke, zlasti tehnika, imajo svoje slovarje. V samem vrhu stoji Vlatko Dabac *Tehnički rječnik, I—II, njemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-njemački*, Zagreb 1969—1970, ki obsega okrog 2.700 strani velikega formata. V tej skupini naj omenimo še nekaj del: *Brodsko nomenklatura srpskohrvatskih sastavnih dijelova broda*, Rijeka 1951; Jovan Hadžidamjanović *Vojni rečnik*, Beograd 1955; Aleksandar Kostić *Medicinski rečnik*, Beograd-Zagreb 1956; Joseph Schütz *Die geographische Terminologie des Serbokroatischen*, Berlin 1957; Aleksandar Jovanović *Srpskohrvatsko-inglesko-nemačko-francuski rečnik privrednih, komercijalnih, finansiskih, političkih i pravnih izraza*, Beograd 1959; M. Hubeny, B. Kojić, B. Krizman *Medunarodni politički leksikon*, Zagreb 1960; Alois Daněk *Srbochorvatsko-český termnologický slovníček z poznávání přírody a biologie*, Daruvar 1962 (in še vrsta slovarjev tega tipa: matematika, geometrija, zemljepis . . .); Tatomir Anđelić: *Matematička terminologija za osnovnu i srednje škole*, Beograd 1963; *Gradevinska terminologija*, Beograd 1962; S. I. Galenis *Farmakološki rječnik*, Pula 1962; *Englesko-srpskohrvatski tehnički rečnik*, Beograd 1964; *Rečnik tehničkih izraza*, Beograd 1964; Jordan Peševski i dr. *Železnička terminologija*, Beograd 1964; Mihajlo Velimirović: *Ilustrirani leksikon tehničkih znanja*, Zagreb 1965; *Elektrotehnički terminološki rečnik*, Beograd 1925; Stjepan Vekarić, Nikola Safona: *Rusko-inglesko-srpskohrvatski pomorski rečnik*, Beograd 1963; *Elektrotehnički terminološki rečnik*, Beograd 1965; *Srpskohrvatski-ruski tehnički rečnik*, Moskva—Beograd 1967; Evgenija Ilić: *Elektrotehnički rečnik, rusko-srpskohrvatski i srpskohrvatski-ruski*, Zagreb 1969; *Hemijsko-tehnološki rečnik, englesko-srpskohrvatski*, Beograd 1970. Nekateri slovarji so prevedeni: *Rečnik modernog slikarstva*, Beograd 1961 (iz francosčine) ter Anthony Thompson: *Rječnik bibliotekarskih stručnih izraza*, Zagreb 1965 (iz angleščine).

Dvojezičnih slovarjev, predvsem pa šolskih, je precej. Nekateri med njimi so tudi ugledna germanistična, romanistična in rusistična dela, npr. Rudolf Filipović *Englesko-hrvatski rječnik*, Zagreb 1955 in dr. izdaje, potem pa: M. Radenković-Mihajlović *Rečnik engleskih izraza i idioma*, Novi Sad 1956; Svetimir Ristić, Živojin Simić, Vladeta Popović *Enciklopediski englesko-srpskohrvatski rečnik*, Beograd 1956; Valentin Putanec *Francusko-hrvatskosrpski rječnik*, Zagreb 1957; Mirko Deanović, Josip Jernej *Talijansko-hrvatskosrpski rječnik*, Zagreb 1960³; Gustav Šamšalović *Njemačko-hrvatskosrpski rječnik*, Zagreb 1964²; Miloš Moskovljević *Rečnik ruskog i srpskohrvatskog jezika*, Beograd 1963. Omeniti moramo tudi vrsto zelo moderno urejenih slovarjev, ki jih je pod naslovom *Ilustrirani priručnici stranih jezika* izdal Grafički zavod u Titogradu: rusko-srpskohrvatski, angleško-srpskohrvatski, francosko-srpskohrvatski in nemško-

srbskohrvatski. Od drugih slovarjev naj naštejemo še najbolj znane: Rade Uhlik *Srpskohrvatsko- ciganski rečnik*, Sarajevo 1947; Francis Aloysius Bogadek *New English-Croatian and Croatian-English Dictionary*, New York 1950; Ratimir Cveta-
 nović *Rečnik englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski*, Sarajevo 1952; Sokol Dobroshi *Fjalor serbokroatist-shqip*. Priština 1953; Milan Drvodelić *Hrvatsko-engleski rječnik*, Zagreb 1953; László Hadrovics *Szerbohorvát-magyar szótár*, Budapest 1957; Antun Hurm *Hrvatskosrpsko-njemački rječnik*, Zagreb 1958; Angel Igov *Srbohorvatsko-bolgarski rečnik*, Sofija 1957; Branislav Grujić *Rečnik englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski*, Beograd 1959; Nikša Stipčević *Srpskohrvatsko-italijanski rečnik*, Beograd 1959; Antonije Sekelj *Rečnik srpskohrvatski-esperantski*, Beograd 1959; Radivoj Dimić *Rečnik nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački*, Sarajevo 1959; O. Gorski, N. Majnarić *Grčko-hrvatskosrpski rječnik*, Zagreb 1960; Velju Shevquet in dr. *Fjalor terminologjik serbokroatist-shqip*. Priština 1961; Živojin Živojinović *Srpskohrvatsko-francuski rečnik*, Novi Sad 1962; Slikovni besednjak *srbskohrvaški in slovenski*, Beograd-Ljubljana 1962; M. Noha: *Srbocharvatsko-český a česko-srbocharvatský kapesní slovník*, Praha 1963; Đ. Milošev in dr. *Srpskohrvatski-makedonski rečnik*, Skopje-Cetinje 1964; *Russko-serbskohorvatskij slovar'*, Moskva 1965; Svetislav Marić *Srpskohrvatsko-engleski rečnik*, Novi Sad 1965; T. Dimitrovski in dr. *Rečnik na makedonskiot jazik, I, II, III*, Skopje 1961—1966 (makedonske besede so pojasnjene s srbskohrvatskimi); M. Žepić *Latinsko-hrvatskosrpski rječnik*, Zagreb 1967⁵; *Srpskohrvatsko-mađarski rečnik*, Novi Sad 1968; in še serija t. i. »štandardnih slovarjev« v založbi Prosvete iz Beograda in Oboda iz Cetinja: nemško-srbskohrvatski (in obratno), rusko-srbskohrvatski- angleško-srbskohrvatski, francosko-srbskohrvatski, italijansko-srbskohrvatski.

Na koncu velja še omeniti nekaj kapitalnih slovarskih izdaj, za katere se obeta, da se bodo v doglednem času pojavile v knjigarnah. Razen že omenjenega *Rječnika hrvatskoga jezika*, ki ga bo založila *Školska knjiga u Zagrebu* in kate-
 rega pospešeno izdelujejo hrvatski leksikografi, pripravlja Institut za jezik pri Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti nov sodobni slovar kajkavskega dialektla. Po dolgi in bogati kajkavski leksikografski tradiciji (Juraj Habdelić *Dictionar*, 1670; Ivan Belostenec *Gazophilacium*, 1740; Andrija Jambrešić, Franjo Sušnik *Lexicon*, 1742) bo ta slovar končno zamašil veliko in trdovratno jezikoslovno praznino v sodobni kroatistiki. Kazalo je, da bo tudi čakavska dialektologija dobila svoj slovar, saj ga je že vrsto izdeloval Mate Hraste. Žal je smrt prekinila to delo, tako da je slovar končan samo do črke S. Upati je pa, da bodo nasledniki nadaljevali njegovo delo. Verjetno bo že leta 1973 izšel dolgo pričakovani etimološki slovar srbskohrvatskega jezika, ki ga je sestavil pok. Petar Skok. Slovar je že v tisku.¹³

Če torej seštejemo vse, kar je bilo v novejšem času storjenega v srbskohrvatski leksikografiji, bi do neke mere morali biti zadovoljni. Če bi odšteli praznino, ki jo pušča dejstvo, da še vedno ni priročnega, dostopnega, končanega ter meritornega in kvalitetnega enojezičnega slovarja, bi se z ostalim leksikografskim delom lažje vključili med pomembne leksikografske dosežke drugih narodov in jezikov.

¹³ Gl. obvestilo v Delu, Ljubljana, 22. I. 1971, str. 5.

» SPOZNAVAJMO SLOVENSKI JEZIK « V JEZIKOSLOVNI IN METODIČNI OSVETLITVI

Že leta sem si želel zapisati svoje pripombe k učbenikom slovenskega jezika za osnovne šole (prim. Spoznavajmo slovenski jezik, za 4. do 8. razred osnovnih šol). Vsaj prvi dve knjigi sta sicer že bili ocenjeni, vendar ne s stališča, ki se zdi meni nadvse važno, tj. s stališča (slovenskega) jezikoslovja.

Učbeniki slovenskega jezika za osnovno šolo so izredno pomembni zaradi tega, ker se z njimi postavljajo temelji, na katerih mora potem počivati vsa slovnična jezikovna izobrazba tistega našega človeka, ki mu je jezik predvsem sredstvo sporazumevanje in izražanja, ne pa tudi predmet, ki ga poučuje ali celo raziskuje (zadnje so zlasti predmetni učitelji in profesorji vseh stopenj). Jezikovni priročniki za osnovne šole bi v okviru svoje namembnosti morali odsevati najboljša spoznanja o slovenskem jeziku, saj je tudi v tem pogledu najboljše za mladino komaj dobro. V njih torej ne bi smelo biti že zdavnaj preseženih jezikoslovnih spoznanj, vsa spoznanja pa morajo biti podana v taki obliki, da jih je s poglobljenim poukom jezika v poznejšem šolanju treba le razširiti in poglobljati, ne pa jih morda preklicevati. (V nobenem primeru pa osnovnošolski jezikovni učbeniki z zastarelimi ali manj optimalnimi nazori ne smejo postati v nadaljnjem šolanju pretveza za profesorsko trmasto vztrajanje pri razširjanju jezikovnega znanja samo tistega tipa in smeri, ki ga nakazujejo osnovnošolski priročniki.) Na opis jezika v teh priročnikih je treba gledati zlasti tudi s t. i. funkcionalne strani: opis naj zajame res bistvo svojega predmeta (slovenskega knjižnega jezika), naj bo sistematsko urejen, hkrati pa kar se da gospodaren, tj. učenca naj ne obremenjuje s stvarmi, ki niso drugega kot slovničarski izmislek (ali zgodovinska navlaka).

Naslednje moje pripombe izhajajo iz pravkar razloženih stališč. Poleg kritike danega v Ssj 4 podajajo konkretne predloge za spremembo, seveda s primerno utemeljitvijo. Pripombe se v glavnem ne tičejo optimalne razvrstitve obravnavanega gradiva; takih pripomb bi bilo precej, silile pa bi avtorico k dokaj zahtevni predelavi knjige (t. i. predelana izdaja). Pripombe o zaporedju v obravnavi jezikovnega gradiva se torej omejujejo na najnujnejše. — Sestavine te kritike so razporejene po tipičnih jezikoslovnih raziskovalnih področjih oz. plasteh jezika, kot so skladnja, oblikoslovje, pravopis, pravorečje ipd. To prinaša večjo preglednost in olajšuje primerjanje s 5. knjigo in naslednjimi.

Skladnja

Skladnja je obdelana začenši s stranmi 6, 12, 9, 13, 13. a, 14. 1, 21, 30, 37 in 80.

Poglejmo najprej, ka je povedano o s t a v k u : »Misel navadno izrazimo z besedami v s t a v k u. Stavček mora biti jase, zato postavimo besede v pravi vrstni red in v pravilno obliko.« (6) — O jasnosti misli ni treba govoriti: misel je lahko

tudi nejasna, pa je izraženo le stavek. O besednem redu je prav tako prezkodaj govoriti, poleg tega pa ne vpliva na to, ali v danem primeru imamo stavek ali ne. Tudi tisto o pravilnosti je nepotrebno v definiciji. Zato pa bi bila dobra pripomba o ločilu; takoj je treba uvesti tudi pojem *prosti stavek*. Predlog za novo besedilo: To, kar vidimo, slišimo, mislimo, čutimo ali vemo, povemo v stavkih. Stavki so besede, urejene okrog (osebne) glagolske oblike. Stavki z eno osebno glagolsko obliko so prosti stavki. V nekaterih prostih stavkih osebne glagolske oblike ni. Če prosti stavek stoji sam, pišemo za njim piko, klicaj ali vprašaj. — Seveda je te stvari primerno povedati postopoma.

Zloženi stavek: »Kolikor povedkov, toliko stavkov. Dva ali več v celoto zvezanih stavkov imenujemo *zloženi stavek*. Med posameznimi stavki stoji veznik ali ločilo.« (37) — Nepotrebno je pravilo, kolikor povedkov, toliko stavkov, ker se lahko razume tudi napačno, tj. da je samo toliko stavkov, kot je povedkov, oz. da brez povedka ni stavka. Tudi tu bi bila dobra pripomba o končnem ločilu. Predlog: Zloženi stavek sestoji iz dveh ali več prostih stavkov. Taki stavki so povezani z vezniki ali ločili ali pa z obojim. Na koncu zloženega stavka stoji pika, vprašaj ali klicaj.

V zvezi z definicijo prostega stavka je treba popraviti vajo 12. 9 (»Ta pogovor je pa malo preveč odrezav, zato vprašanje in odgovore razširite v stavke!«). Na 13 a) »Rad je imel« seveda ni stavek.

Preden se lotimo posameznih stavčnih členov, je treba kaj povedati o stavčnem členu kot takem, npr. na str. 13: Prosti stavek ima navadno več delov. Taki deli stavka se imenujejo stavčni členi. Ugotovimo jih z vprašanji kot *kdo ali kaj* ipd. Stavčni členi imajo svoja imena: *osebek*, *povedek* ipd.

Dobro bi bilo, da bi vsekakor še pred obravnavo povedka, osebka ipd. povedali nekaj o najvažnejših besednih vrstah, tj. o samostalniku (pridevniku) in glagolu. Pri prvih dveh bi bilo treba opozoriti še na sklon, pri tretjem na osebo. Že tam, ko se govori o stavku, bi se reklo, da stavki sestojijo iz besed, besed pa je več vrst. Najvažnejše so take, ki pomenijo ljudi, stvari, živali, pojme in se imenujejo *samostalniki*. Druge povedo, kaj delajo te osebe itd. oz. kaj z njimi je (*glagoli*), tretje, kakšne (vrste) in čigave so (*pridevniki*). Sklone bi prikazali kot oblike besed, ki jih dobimo na vprašanja tipa *kdo ali kaj*, *koga ali kaj* ipd., osebne glagolske oblike pa bi bile preproste oblike na *-m -š* itd.

Pri stavčnih členih bi bilo dobro začeti z osebkom. Sedaj o njem beremo: »Povedek nam pove, kaj se v stavku pripoveduje, *osebek* pa, *kdo ali kaj* je tisto, o čemer se pripoveduje. Povedek in osebek sta v stavku najvažnejša členu.« (21) Predvsem je tu treba opustiti stavek o povedku, začeti je treba enostavno z osebkom. — Že pred definicijo in po njej se poleg izraza osebek po nepotrebem uporablja še izraz osebkovala beseda (»Besedo v stavku, ki nam pojasni povedek na vprašanje: *kdo ali kaj*, imenujemo *osebkovo besedo*. Kadar pa osebkovala besede ni, spoznamo osebek iz povedka.«). Izraz osebkovala beseda je popolnoma nepotreben, razen tega zavaja v misel, da osebek sestoji iz ene same besede, kar pa ni res. V skladu s tem je v ponazorovalnem besedilu treba kot osebke podčrtati celo osebkovalo skupino (*glasno ptičje petje*, *beli snežniki*, *živ ogenj*) in pokazati primer, ko je osebek izražen z osebno gl. obliko

(»Kekec pa je zdrvel z dvorišča: po poti je *tekel* na vso sapo proti pašniku«). Predlog: Osebek pove, kdo ali kaj je tisti, ki kaj dela ali z njim nekaj je. Po njem se vprašujemo: *kdo ali kaj* + glagol (povedek, če imamo povedek že obdelan). Izražen je z eno ali več besedami. Njegovo jedro je navadno samostalnik, včasih pa je izražen kar z glagolom (povedkom). Osebek vpliva na glagol (povedek).

P o v e d e k ima sedaj nasl. definicijo: »Besedo, ki nam pove tisto, kar je v stavku najvažnejše, imenujemo **p o v e d e k**. Povedek izražamo z eno ali več besedami. Iz povedka spoznamo, kaj kdo dela ali kaj z njim je. Po povedku vprašujemo: Kaj se v stavku pripoveduje? Povedek je lahko že sam zase stavek. Druge besede v stavku povedek le še natančneje določajo.« (13) — Povedek nam ne pove tistega, kar je v stavku najvažnejšega (to je jedro stavka, npr. »dal mi je *bonbonov*«). Najzanesljivejši način za ugotavljanje povedka je, če enostavno poiščemo osebno glagolsko obliko (tj. oblike na *-m, -š* itd., kot smo že rekli). Besedilo za ponazoritev povedka mora nujno vsebovati tudi enobesedne povedke. Predlog: Povedek je stavčni člen, ki pove, kaj se v stavku dela ali godi ali kaj je. Po njem se vprašujemo: Kaj se v stavku dela ali godi ali kaj je. Izražamo ga z eno ali več besedami. Jedro povedka je osebna glagolska oblika. Osebek in povedek sta najvažnejša stavčna člena. Povedek je odvisen od osebk. — Vprašanje »kaj se dela...« zaobjema tudi primere kot *Dežuje*, stara definicija pa predvideva zmeraj osebek. Staro vprašanje po povedku preveč sili na odgovor s celim stavkom, ne samo s povedkom.

P r e d m e t: »Besedo, ki v stavku dopolnjuje povedek na vprašanje *koga ali kaj*, imenujemo **p r e d m e t** v 4. sklonu.« (30) Tudi ta definicija ne upošteva večbesednih predmetov (v besedilu: *veličastnega moža, lepo ženo* ipd.) — Predmet pove, koga ali kaj prizadeva povedek. Po njem se vprašujemo: *Koga ali kaj* + povedek. Izražamo ga z eno ali več besedami. Njegovo jedro je navadno samostalnik v 4. sklonu. Predmet je odvisen od povedka. — (Na str. 80 se namesto o »predmetu« govori o »dopolnilu«: popraviti na »predmet«. Na str. 31 *slepe miši* v stavku *Igramo se slepe miši* ni predmet; take primere je na tej bolje izpustiti.

A n a l i z a s t a v k a: »Razčlenimo stavek« (30). Predlagam metodo podčrtovanja: osebek —, povedek ~~, predmet ==:

<i>Racko</i>	<i>je opazoval</i>	slikarja.
<i>Kdo je opazoval?</i>	<i>Kaj je delal?</i>	Koga je opazoval?
<i>Racko</i>	<i>je opazoval</i>	slikarja
Osebek (os.)	Povedek (pov.)	Predmet (predm.) 4

P r e m i g o v o r: »Da iz povesti natančno zremo, kaj kdo govori, pisatelj večkrat besede pove tako, kot jih kdo govori. To imenujemo **d o b e s e d n i g o v o r**. V zvezi z dobessednim govorom je navadno še stavek, ki pojasni, kdo govori. Imenujemo ga **napovedni stavek**. Če stoji napovedni stavek...« (123 do 124). Čemu dobessedni govor, ko je v splošni rabi premi govor? Namesto »izraza napovedni« stavek je bolje rabiti »spremni« stavek (ker ničesar ne napoveduje, še zlasti ne, če je sredi premege govora ali za njim). V spremnem stavku razen tega niso samo glagoli rekanja, pogosto pa je razvit še dalje: »Domov pojdi,« *je rekel in odšel v trgovino*. — Zakaj »iz povesti«?

Na str. 100 se obravnavajo »istovrstni stavčni členi«. To je slab izraz, ker ne gre za istovrstne stavčne člene, tj. za več stavčnih členov, ampak za priredno zložen stavčni člen. Prav: Enakovredne dele stavka loči vejica.

Besedne vrste

V Ssj 4 so obdelani glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števnik. To je tudi zaporedje, po katerem so obdelani.

Najbolj razbito je obdelan s a m o s t a l n i k (na str. 4, 5, 7, 15, 23, 24, 58, 81, 89, 90, 97), čeprav se z izrazom samostalnik dela šele od 81 str., pred tem pa se obravnava kot ime (ime, priimek, ime živali, poklica, rastlin, pokrajin, narodov (4); osebno in lastno ime (7), krajevno (15), stvarno lastno (23), predmetno — pojmovno (23), lastno — občno (24). (Vendar se na str. 5 že pojavlja nedefiniran izraz samostalnik.) — Rekli smo že, da bi bilo prav, ko bi se o samostalniku kaj povedalo vsaj že pred definicijo osebka. Sedaj se predolgo dela z izrazom ime, ki je veliko širši pojem kot samostalnik. Najprej naj se torej obdela pojem samostalnika, šele nato večbesedna lastna imena. Pisava lastnih imen (velika začetnica) spada v posebno poglavje (pravopis). — In sedaj k posameznim definicijam besednih vrst.

S a m o s t a l n i k : »Vsemu, kar je na svetu, je človek dal imena. Imena, ki jih vzdevamo predmetom ali pojmom, imenujemo s a m o s t a l n i k e.« (81) — Ni res, da bi bil človek vsemu, kar je na svetu, dal imena, saj za veliko stvari sploh ne ve. Tudi izraz »vzdevati« je malo primeren (bolje »dati«). Predlagam: Nekatero besede zaznamujejo ljudi, stvari, živali, predmete. Imenujemo jih samostalnike. Samostalniki so tudi besede kot *lepota, zavist, hudobija, upanje* (to so pojmi).

Glede spola: »Samostalnik je moškega, ženskega ali srednjega spola.« (90) — Spol bi bilo treba bolje prikazati. Zgoraj navedenemu bi moralo slediti:

Moškega spola so: *oče, brat, natakár, srnjak, stol, most . . .*

Ženskega spola so: *mati, sestra, natakárica, srna, miza, kost . . .*

Srednjega spola so: *dete, dekle, žrebe, okno, mesto, vime . . .*

Nato sledi preskus s *tisti, tista, tisto*.

Tudi število je bolj slabo prikazano: »Samostalnik medved imenuje eno žival, če govorimo o dveh, rečemo medveda, če pa jih je več, medvedje.« »Slovenščina rabi tri števila: ednino, dvojino in množino.« (90) — Predlog: Samostalniki s posebnimi oblikami zaznamujejo en, dva ali več predmetov, živali, ljudi ipd.:

hrast = 1 hrast *hrasta* = 2 hrasta *hrasti* = več hrastov

Pravimo, da je samostalnik v ednini, dvojini ali množini. Ednina, dvojina in množina so slovnična števila. — Deli telesa, oblačila, naprave itd., ki so parne, imajo namesto dvojine množino: roke, nogavice, ročice (pri plugu) ipd. Množina včasih zaznamuje tudi en sam predmet: vrata, pljuča ipd. — Ednino, dvojino in množino izražamo s končnico: *hrast- hrast-a hrast-i*.

Osnova in končnica: »Stalni del besede imenujemo osnovo, spremenljivi del pa obrazilo.« (90) Bolje: Stalni del besede imenujemo osnovo, zamenljivi pa končnico. Osnova pomeni stvar, žival človeka . . . , pove, kakšne so stvari itd., končnica pa izraža število, sklon, pri pridevniki tudi spol.

Seveda pa kaže pred pojmom osnova — končnica obdelati pojem sklon a.

Uvedli bi ga preprosto nekako tako: Samostalniki imajo različne oblike glede na to, kako se po njih vprašujemo:

<i>Kdo ali kaj?</i>	: <i>lisjak</i>	<i>lisjaka</i>	<i>lisjaki</i>
<i>Koga ali kaj?</i>	: <i>lisjaka</i>	<i>lisjaka</i>	<i>lisjake</i>
<i>Koga ali česa?</i>	: <i>lisjaka</i>	<i>lisjakov</i>	<i>lisjakov</i>

Take oblike so skloni. — Šele sem bi nato prišla pojma osnova — končnica. Stari izraz »obrazilo«, ki je pomenil tako sklonilo kot osebito ter sredstvo za menjavanje spola pri pridevniških besedah, poleg tega pa še pripone, s katerimi delamo primernike ali posamezne glagolske oblike, je treba zamenjati z izrazom »končnica« (prim. Skj, SSKJ), ki pomeni morfem za sklanjanje, spreganje, tvorbo števil in spolno različnih oblik pridevniške besede.

In še sklanjatev samostalnikov: »Samostalnik sklanjamo. Sklanjanje imenujemo spreminjanje samostalnikov v končnicah«, »ker tako zahteva smisel stavka« (97). Predlog: Nekatere besede dobivajo različne končnice za sklone. Pravimo, da jih sklanjamo. Sklanjajo se npr. samostalniki (in pridevniki). Besede torej sklanjamo tako, da jim zamenjujemo končnice.

Glagol se omenja na str. 5, 44 (kaj je), 52 (oseba, število), 59 (časi), 65 (nedoločnik), 73 (namenilnik).

Kaj je: »Glagol je beseda, ki označuje dejanje ali stanje.« (44) Pred tem je povedano, da je to »besedna vrsta, s katero so izraženi povedki«. Predlog: Glagol je beseda, ki označuje dejanje, dogajanje ali stanje. (Dogajanje npr. v primerih kot *Dežuje*.) — Mislim, da bi bilo treba kaj povedati še o razvejanosti njegovih oblik, in sicer bodisi tu, bodisi na str. 52 sl., preden se obravnava oseba in število. Iz berila Bobkova zaplata npr. bi se po stavku, kot je Glagol ima veliko raznih oblik, navedle v posameznih stolpcih:

<i>dospejo</i>	<i>se je zgodilo</i>	<i>bomo naredili</i>	<i>pravite</i>	<i>priiti</i>	<i>rečeno</i>
<i>izmisli</i>	<i>so potovali</i>	<i>bo</i>	<i>izvlecite</i>	<i>izvleči</i>	<i>storjeno</i>
<i>vem</i>	<i>ni bilo</i>	<i>bosta</i>			
<i>ležem</i>	<i>je bilo</i>				

Sledil bi stavek, da take oblike lahko delamo tudi od enega samega glagola, npr. od glagola *vem*:

<i>vejo</i>	<i>se je vedelo</i>	<i>bomo vedeli</i>	<i>vedite</i>	<i>vedeti</i>	<i>(iz)veden</i>
<i>ve</i>	<i>so vedeli</i>	<i>bo vedel</i>			
<i>vem</i>	<i>ni vedelo</i>	<i>bosta vedela</i>			

Nato bi povedali: Ene oblike zamenjujejo končnice: *vem*, *veš*, *ve* . . .

Pravimo, da se spregajo. Končnice na nekaj kažejo:

-*m* kaže na tistega, ki govori in sebi pravi *jaz*,

-*š* kaže na tistega, ki mu govorimo in mu pravimo *ti*,

- kaže na tistega, ki mu pravimo *on ona ono* ali *Janez, miza, mesto...*

Tudi glagol loči število. Končnice za dvojino in množino so:

-*va* — to je *midva* ali *medve*

-*mo* — to je *mi* ali *me*

-*ta* — to je *vidva* ali *vedve*

-*te* — to je *vi* ali *ve*

-*ta* — to je *onadva* ali *onidve*

-*jo* — to je *oni, one* ali *ona*

Verjetno je nujno že na tej stopnji pokazati spregatev pomožnika.

Iz tega, kar smo povedali, sledi, da ni prav reči npr., da je 3. os. »osebek, o katerem govorimo«, (52) saj govorimo lahko tudi o sebi ali tebi (vas). Ni še treba obravnavati neprimerne rabe osebnih zamkov ob osebnih glagolskih oblikah, ker je prezapleteno, poleg tega pa teh napak itak ne delajo preveč. Končnice pa seveda ne kažejo »ševila osebkov« (saj je v vsakem stavku osebek en sam), ampak število predmetov, ljudi itd., ki opravljajo dejanje ipd. Osebne pa so tiste glagolske oblike, ki izražajo »osebo«, število pa ni važno. — Vaja 5 ima neprimerno navodilo (prim.: *izreče grdo kletvico* → *grdo zakolne*).

Časi: »Dejanje se lahko godi v sedanosti, preteklosti ali prihodnosti. Ločimo: sedanji, pretekli in prihodnji čas. V preteklem času spregamo glagole s pomožnikom »sem...« in opisnim deležnikom, v prihodnjem času pa s pomožnikom »bom...« in opisnim deležnikom.« (59) Bolje: Dejanje se lahko godi takrat, ko govorimo, prej ali pozneje. To glagoli izražajo s posebnimi oblikami: *delam* — *delal sem* — *delal bom*. Te oblike imenujemo čase: sedanji čas, pretekli čas, prihodnji čas:

Sedanji čas je ena sama beseda: *delam*,

pretekli čas je iz glagola *sem* in deležnika na *-l*,

prihodnji čas je iz glagola *bom* in deležnika na *-l*.

Take oblike imajo ob sebi lahko še *se* ali *si*: *so se gostile, so si mislile*. (V besedilu za ponazoritev časov (59) je treba vprašanje »Kaj se je zgodilo« zamenjati s »Kdaj so izvolile« tj. namesto

Kaj se je zgodilo?

naj bo

Žabe so si izvolile.

Žabe so si izvolile.

Kdaj so si izvolile.

(Prej)

(Prej)

Nedoločnik: »Nedoločnik je neosebna glagolska oblika, ki se končuje na *-ti* ali *-či*.« (65) Izpeljava pojma nedoločna oblika je neprimerna (ob primeru *Dan je bolje loviti pri glavi kakor pri repu*). Že primer *Človek se mora po ljudeh ravnati* ne povzroča nobenih težav glede tega, kdo je prizadet ter v katerem številu in času. Zato predlagam: Glagolske oblike na *-ti* ali *-či* so nedoločniki. Se ne spregajo in ne sklanjajo. Večinoma se rabijo ob drugih glagolih. — V ponazorovalnem gradivu je treba postaviti na prvo mesto čisto glagolske povedke (tip *hoče znati*), šele nato pridejo glagolsko-imenski (tip je *lahko loviti*).

Namenilnik: Namenilnik je neosebna glagolska oblika. Končuje se na -t ali -č in stoji v zvezi z glagoli, ki pomenijo ali povzročajo premikanje. Namenilnik izraža namen.« (73) Predlog: N. je glag. oblika na -t ali č. Se ne sprega in ne sklanja, rabi se ob glagolih kot *grem, pojdem, pridem, tečem, odpravim* se ipd.

Pri nedoločniku je v besedilu napačno debelo tiskano *gremo se* (se spada k *vojskovati*, ne h *gremo*). V komentarju bi bilo prav reči »Katero obrazilo ima nedoločnik« (še enostavneje: »Na kaj se končuje«). Isto pri namenilniku. V primerih kot *Pokliči otroke jest*, je izpuščen glagol premikanja. Opozarjanje na razliko *Hitela sta krast(i)* je tu nepotrebno; če pa že, naj se ponazori s pretvorbo: *hitela sta krasti* = hitro sta kradla, *hitela sta krast* = hitro sta šla krast.

Pridevnik je obravnavan na str. 80, 105, 113, 122. V definiciji pridevnika (105) pri kakovostnih pridevnikih ni treba omenjati vprašalnice *kateri* (v teh primerih gre namreč za določno obliko kakovostnega pridevnika). Namesto besede »se ravna« je pri pridevniku bolje reči, da »se ujema« z ustreznim samostalnikom v spolu, sklonu in številu, saj iz tega glagola potem lepo izpeljemo besedo »ujemanje«. — Pri *stopnjovanju* (113) je nerodno rečeno, da lastnosti samostalnikom »pridevljemo« v večji ali manjši meri; ne, imajo jih v večji ali manjši meri (tako je pravilno pojmovano tudi v Ssj str. 121). Predlog: Pridevnike stopnjujemo z obrazili. Če osnovni obliki pridevnika dodamo *-ejši, -ši* in *-ji*, pridevnik izraža večjo mero lastnosti. Osnovna oblika pridevnika se imenuje osnovnik, oblika z *-ejši, -ši* ali *-ji* pa primernik. Če primerniku spredaj dodamo *naj-*, izraža ta oblika največjo mero lastnosti; to je presežnik.

Zaimek je obravnavan na treh mestih (130, 132, 137). Namesto da bi se kaj povedalo o zaimkih sploh (npr.: Zaimki so besede, ki se rabijo namesto samostalnikov, pridevnikov), se takoj preide k osebnim zaimkom. Preden je podana definicija zaimkov, se brez potrebe etimološko razlaga beseda zaimek (prim. »Namesto katerih *imen* pisatelj rabi besede jaz, mene, nje, ga?«, str. 129). V tem splošnem uvodu bi bilo treba podati še kak primer za druge vrste zaimkov, npr. za svojilne ali vprašalne. Nato bi bilo povedati, da je zaimkov več vrst. Posamezne zaimke je treba obravnavati pod posebnim naslovom (torej tudi osebne).

Ko bi imeli tak splošen uvod k zaimkom, seveda gotovo ne bi mogli zapisati, da *osebni zaimki* »stoje namesto samostalnikov, ki označujejo osebe/, /in jih zato imenujemo osebne zaimke.« (130) Saj samostalnike zamenjuje več vrst zaimkov, osebni pa v 1. os. sploh ne samostalnika (enako v 2.).

Predlagam torej, da bi se za osebne zaimke reklo, da *izražajo*

1. tistega, ki govori (ne: »osebo, ki govori, imenujemo prvo osebo«), to so *jaz, mi/me, midva/medve*, ali

2. tistega, s katerim govorimo (tj. *vidva/vedve, vi/ve*),

ali pa *zamenjujejo* samostalnike (*on/ona/ono, onadva/onidve, oni/one/ona*).

Sledilo bi: *jaz itd.* so os. zaimki za 1. osebo, *ti itd.* za 2., *on itd.* za 3. osebo. Kakor samostalniki so:

1. določenega spola (le *jaz* in *ti* se rabita za vse spole),
2. izražajo število (*jaz* — *midva/medve* — *mi/me*),
3. in sklon (*jaz* — *mene* — *meni* ...).

Po čudni logiki ima poseben del naslov Nepoudarjeni osebni zaimki namesto Raba imenovalnika os. zaimkov (132). To je sploh dokaj neroden del, v dani obliki verjetno docela nepotreben. Kaj npr. pomeni »V stavkih izpuščamo nepoudarjene osebne zaimke v imenovalniku?«, ko »izpuščamo« menda pomeni »ne uporabljamo«? In kaj so nepoudarjeni osebni zaimki? Namesto tega, kdaj jih ne rabimo, raje povejmo, kdaj jih:

1. pri naštevanju: *oče, mati in jaz*,
2. kadar so del nasprotnih zvez: *oče je že velik, jaz pa majhen*.
3. če imajo natančnejša dopolnila: *jaz siromak (jaz, ki vse verjamem)*,
4. če se neposredno vprašuje po njih: *Kdo je bil? — Jaz*.

Imenovalnika os. zaimkov pa ne rabimo, kadar že glagol jasno pove, za koga (kaj) gre. — V tem smislu je treba preurediti tudi vaje, npr. 2., kjer so pod b) mogoči imenovalniki ali pa jih lahko izpustimo, ali v vaji 8, kjer ni mogoče povedati namesto zaimka ime (mišljen je pač samostalnik).

Svojilni zaimki: Sedaj se reče, da »kažejo, čigav je predmet, ki o njem govorimo«, nato pa: »Svojilni zaimki so:

za 1. osebo: *moj, -a, -e* itd. (137) Predlagam: Svojilni zaimki izražajo

1. lastnino govorečega (*moj -a -e, najin -a -o, naš -a -e*),
2. lastnino ogovorjenega (*tvoj* itd.), ali zamenjujejo
3. svojilni pridevnik iz samostalnika (*njegov* itd.).

Svojilni zaimki imajo posebne oblike za spole (*moj -a -e*), sklon (*moj mojega mojemu* ...), število (*moj moja moji*) in osebo (*moj tvoj njegov*).

Pri števniki je definicije (145) treba preurediti nekako tako: Glavni števnik povedo (ne: napovedujejo) število stvari, vrstilni pa, na katerem mestu v (urejeni) vrsti je kaka stvar (ne: zaznamujejo vrstni red stvari). Nato: Števnike pišemo tudi s številkami: 1 2 3 itd. (glavni števnik), 1. 2. 3. itd. (vrstilni). Manjša števila pogosto izpisujemo po govoru: ena lastovka, tri osebe, sto otrok. Glavne števnike od 11 do 100 in stotice pišemo skupaj, narazen pišemo *sto ena, dva tisoč, tisoč sto ena* itd. Vrstilne števnike pišemo vedno skupaj: *prvi, tretji, stoti, stoprvi, dvatisoči, tisočprvi* ipd. — Pri števniki bi bilo dobro povedati, da se ene stvari (samostalniki) dajo dobro šteti, druge pa ne: *tri povesti* = 1 povest + povest + 1 povest proti *tri lepote* = 1 vrsta lepote + 1 vrsta lepote + 1 vrsta lepote.

Od oblikoslovnih pojmov, pravzaprav besedotvornih, so na 58.11 in 89.7 omejnene še izpeljanke. O tem glej več pri pravorečju.

Pravopis

Nekje v učbeniku bi bilo treba povedati, česa nas uči pravopis (ta pojem je treba v knjigo uvesti, ne pa obravnavati samo nekatere pravopisne pojave). Bilo bi dovolj, če bi rekli, da glasove zapisujemo s črkami, da med zapisanimi besedami puščamo presledek, da samostojne stavke na koncu zaznamujemo s piko, vprašanjem ali klicajem, na začetku pa z veliko začetnico, da imamo 25 črk in da se naša pisava imenuje latinica. Strogo je treba v vsej knjigi ločiti glasove in črke (na str. 31 npr. pa se mešajo, čeprav se verjetno hoče govoriti o glasovih, kar pa spada v posebno poglavje, tj. glasoslovje).

Pravopis imamo še na str. 84 v zvezi z deljenjem besed. Ker se tu dela s pojmom zlog, le-ta ne sme biti prikazan tako, kot da sta v enem zlogu lahko tudi po dva samoglasnika (prim.: »zlog je ... sestavljen iz soglasnikov in samoglasnikov«) Predlog: Zlog je del besede (ali beseda), v katerem je samoglasnik, večinoma pa tudi še en ali več soglasnikov. Namesto »besede delimo navadno po zlogih« je treba reči, da jih delimo tako, da je v obeh vrsticah vsaj po en zlog (tako zmeraj, ne le navadno). — Pravila o deljenju (84) je treba drugače razporediti in število enot zmanjšati od sedanjih šestih na tri:

1. Soglasnik med samoglasnikoma gre v drugo vrstico — *po-sedeti*;
2. če je takih soglasnikov več in jih ni težko izgovoriti, jih delimo, kakor nam kaže prostor na koncu vrstice: *staro-stjo*, *staros-tjo*, *starost-jo* (zmeraj pa mora vsaj en soglasnik v drugo vrstico);
3. če skupine soglasnikov na začetku druge vrstice ne moremo izgovoriti, jo razdelimo: *pastir-ček*. Sedanja pravila 1, 2 in 5 lahko mirno opustimo, tisto o nedeljivosti *lj*, *nj* pa je docela napačno.

In še o *vejici* (100): Že spredaj je bilo povedano, da je izraz »istovrstni stavčni člen« napačen, torej je treba tudi pravilo o stavi vejice v takih primerih spremeniti tako: Vejico pišemo med enakovrednimi deli stavčnega člena ali stavka. V še preprostejši obliki: Vejico pišemo, če naštevamo besede, besedne zveze ali stavke (prim. vajo 101.3): a) *miši*, *podgane*, *muhe*; b) *mirenski čevljarji*, *renski zidarji*; c) *živi kakor ptič*, *leta kakor metulj*. Seveda je to lahko tudi mešano: *miši*, *velike podgane*, *neznansko sitne muhe*, *kar leze in gre*. — Pri ločilih na str. 108 je treba v posebnem stavku povedati, kdaj pred *in*, *pa*, *ter* ne pišemo vejice (če se ne dajo zamenjati s *toda*); to velja tudi za *ali*.

Glasoslovje

Glasoslovje je nekako nesamostojno obdelano in se zgublja med pravopisom in pravorečjem. To ni dobro. Tudi sicer ni najboljše. Kaj naj npr. otrok odgovori na vprašanje, kako izgovarja glasove *a* *e* *i* *o* *u* in kako druge. Zelo zelo različno! Treba bi bilo povedati, da imamo več vrst glasov, samoglasniki so pa najbolj slišni in zvočni med njimi (delamo jih z jezikom v ustih), soglasniki so manj slišni, tudi šumni, izgovarjamo pa jih z bolj priprtimi ali začasno čisto zaprtimi ustnicami, pa tudi z jezikom. Potem bi se jasno povedalo, da imamo v slovenskem knjižnem jeziku 8 samoglasnikov: najnavadnejši so *a* *ter* *i* in *u*. Blizu *i* in *u* sta ozka *e* in *o*, blizu *a* pa široka *e* in *o*. Osmi samoglasnik je polglasnik. Ta

je podoben glasu, ki ga izgovorimo, če se v govoru pretrgamo, pa ne vemo, kako nadaljevati. Imamo ga npr. v besedah kot ... — Nato naj sledi pripomba o tem, kako jih pišemo: oba *e-ja* in polglasnik *z*, *o-ja* z *o*, samo če hočemo zaznamovati natančen izgovor še z naglasnimi znamenji in obrnjenim *e*. Pri širokem *e* in *o* ne smemo pozabiti, da ju pišemo tudi s krativcem. (V vajah spremeniti: 3: polglasnik v končnem delu besede rad odpade ali pa se pojavi: *vrabec -bca*, *metla -tel*; v vajah je tudi krativec, ki pa je obdelan šele na str. 38—39.) Dolžine in kračine nimajo nič opraviti z naglasom, treba jih je prikazati že tu.

Fonetika se dokaj neprimerno, tj. z obdelavo predloga *z/s* (po avtoričinem *s/z*), nadaljuje na str. 67. Prav bi bilo, ko bi se prej obravnavala razlika med zvonečimi in nezvonečimi soglasniki: pri prvih se treseta glasilki in vsa glava z njimi, pri drugih ne. Govoriti v tej zvezi o kaki sorodnosti glasov je nepotrebno, pa še napačno (saj je *zven*, *d* bližji nezv. *t* kot *zven*. *n*). Treba je torej ločiti nezvočnike od zvočnikov (zvočniki so *m n r l j v*, vsi drugi nezvočniki). Pravilo o uporabi *z/s*: Namesto predloga *z* pišemo pred *p t k f s š h c č* njegovo obliko *s*. — Podobno bi bilo pravilo o variantah *k/h* (75): Namesto predloga *k* pišemo pred besedami, ki se začenjajo s *k* ali *g*, njegovo obliko *h*.

Glas *ʉ* je tako znamenit, da ga je treba posebej predstaviti (sedaj na str. 45—46 v zvezi z izgovorom črke *l*). Treba je enostavno reči, da ima slovenščina dve obliki glasu *v*: enega izgovorimo s spodnjo ustnico in zgornjimi sekalci (*voda*), drugega z obema ustnicama (*siv*). Pišemo pa ga na dva načina: *z v* (*siv*, *sivka*) ali *z l* (*dal*, *volk*). Tako pravilo je potrebno, ker otrok vendar ne bere samo ali prepisuje, ampak besede kot *volk* ipd. tudi zapisuje brez pisne predloge.

Verjetno bi kazalo spregovoriti bolj samostojno (prim. 60. II. 1) tudi o *l* in *n* ter *lj* in *nj*, saj poslednjih otroci pogosto ne znajo prav pisati. Nemara: Knjižni jezik ima dostikrat glasove *lj* ali *nj*, kjer jih v mnogih narečjih ni; zato si zapomni, da jih imajo npr. naslednje besede: ... Pri primerih za *nj* je treba na prvo mesto postaviti tip *zvonjenje*, za *lj* pa je treba tako vajo še sestaviti (če že ni).

Pravorečje

O pravorečju bi se zapisalo, da nas uči branja zapisane besede. Tu zlasti poudarimo, da črke *o* in *e* beremo različno (ozko, široko, kratko, dolgo, kot polglasnik), posebej pa obravnavamo izgovor črke *l* (45). Sedanja pravila so pretežka in napačno usmerjena, ko gre za izgovor *l* ali *ʉ*. Predlog: Črka *l* se bere načeloma kot *l* (glas, napravljen z jezično konico), *samo izjemoma kot ʉ* (»*v*, izgovorjen z obema ustnicama« ali »*u*-ju podoben *v*, izgovorjen z obema ustnicama«). Črka *l* se izgovarja kot *ʉ*:

1. v deležniku na *-l* (moški spol, ednina): *stal*, *delal* ...
2. pri pridevnikih s polglasnikom: *mrzel* ...
3. v besedah kot *volk*, *poln*, *volna* ...
4. pri nekaterih samostalnikih in pridevnikih: *stol*, *sol*, *bel* ...
5. v večini besed, kot so *bralci*, *bralski*, *bralka*, *bralstvo*.

Pravilo je tako, da pove, kdaj *l* izgovarjamo kot *ʉ*, ne pa, kdaj ga ne. Tako je to obravnavano tudi v Skj in SSKJ.

Naglas

Namesto besed »poudarek (35), poudariti« se sedaj rabi »naglas, naglasiti« ipd. (prim. Skj. in SSKJ), ker »poudarek« pomeni stavčni naglas. Predlog za definicijo naglasa (38): Velika večina besed ima naglas. V besedi je navadno naglašen le po en zlog, drugi so nenaglašeni. Naglašeni samoglasniki se izgovarjajo razločneje od nenaglašanih. Z mestom naglasa lahko razločujemo pomen besed. — Vprašanje kvantitete, kot rečeno, ne spada k naglasu, zato je prav, da je obdelano v kolikor toliko samostojni skupini. Napačno pa je reči »dolgopoudarjen« ali »dolgonaglašen« (in »kratkopoudarjen«). Saj naglas ni ne dolg ne kratek, dolgo ali kratko je le tisto, kar je naglašeno. Treba je torej reči: kratki naglašeni, dolgi naglašeni. Povedati je tudi treba, da so nenaglašeni samoglasniki samo kratki.

Posebno poglavje (in sicer v okviru pravopisa ali pravorečja) bi bilo dobro nasloviti **N a g l a s n a z n a m e n j a**. Tam bi se v obliki preglednice povedalo, da zaznamujejo naglasna znamenja več stvari:

1. [˘] mesto naglasa,
2. [˘] tudi dolžino naglašene samoglasnika, [˘] pa kračino,
3. [˘] tudi ozki e in o, [˘] in [˘] pa tudi široka e in o.

Sicer bodo otroci govorili napačno dolgi naglas, široki naglas, vsak široki e in o bodo zaznamovali le s [˘] ipd. (kot se dogaja tudi v Ssj).

Gotovo pa spadajo k naglasu **n a s l o n k e** (75). Ponazorovalno besedilo bi moralo biti opremljeno z naglasnimi znamenji, da bi otrok razliko med naglašeni besedami in naslonkami videl tudi napisano. Pravilo o naslonkah pa je skoraj docela napačno: saj naslonke niso samo enozložne, ampak tudi večzložne (npr. *jima, vama*), v stavku sicer lahko imajo poudarek, nimajo pa naglasa (*te je ujél, káj*), izgovarjamo pa jih skupaj ali z naslednjo ali predhodno besedo (saj že od nekdanj ločimo tako proklitike kot enklitike). Predlog: Besede ki nimajo naglasa, imenujemo naslonke. Izgovarjamo jih skupaj z naslednjo ali prejšnjo besedo, pišemo pa jih seveda narazen. Prim.: *Vihar se je / s táko sílo zaríl / v vóz, / da je vozník odskôčil / od vólav / in se skobacál / v zavétje skál.*

Razno

Besede z različnim p o m e n o m (139). Je prav, da se to omenja, seveda pa vse naštete niso enake. Idealni primer je *pot* (ž) — *pot* (m), *z gore* pa je mogoče naglasiti na prvem ali drugem zlogu. Treba bi bilo reči: Ene besede imajo več pomenov (*list, veriga, rog*), včasih pa imata po dve različni besedi isto glasovno podobo, a popolnoma različni pomen (*pot, gore*). V skladu s tem bi se 1. vaja morala glasiti: Kaj vse lahko pomeni beseda *uboga* ipd.

(Vaje za bogatenje besednega zaklada (4, 11, 19, 27, 35, 42, 50, 57, 63, 71, 79, 88, 95, 103, 111, 119, 127, 135, 143, 150), zgleđa, ustrezajo, a jih nisem natančneje presojal. Poseben problem je tudi praktično sporočanje (Spis: 9, 17, 25, 33, 40, 48, 55, 61, 69, 76, 85, 93, 101, 109, 115, 125, 133, 147, 153), ki se ga pa prav tako nisem dotikal.)

Za konec bi rekel, da je knjiga pač preobširna; verjetno bi se dala združiti s čitanko ali narobe.

(Se bo nadaljevalo)

Martina Šircelj

Ljubljana

PATRIOTIZEM V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

1

O domoljubnosti v mladinski literaturi nameravam spregovoriti kot o problemu, ki ga zaznavam z zornega kota svojega dela in poklica; moj poklic mi namreč daje možnost, da mladinsko literaturo spremljam in jo hkrati neprestano primerjam z reakcijo otroka-bralca. Čar in privlačnost mladinske književnosti, pravzaprav literature nasploh, je vendarle tudi v tem, da daje možnost vsakomur, ki jo sprejema, ustvarjati si ob njej svojo podobo resnice, življenja, občutja, misli. Poglavitno zanjo torej je, da sproža v človeku duhovne odzive; na tej osnovi človek odkriva sebe in življenje, sooča svojo resnico z resnicami, ki uravnavajo, oblikujejo življenje.

Pojem »patriotizem v mladinskem slovstvu« so razložili in njegovo zgodovino napisali odrasli, z mladinskimi knjigami ga sprejemajo otroci, toda o njihovi predstavi o tem pojmu vemo zelo malo. (Toda o tem pozneje.) Beseda patriotizem je grškega izvora (*patriōtēs* — sonarodnjak, *patris* — domovina) in pomeni ljubezen do domovine. Izraz patriotizem je v zgodovini spreminjal pomen vzporedno s spremembami v splošni kulturni, ekonomski in razredni strukturi družbe ter je zaradi tega razumljen zelo različno in tudi dostikrat protislovno. Zato ga označuje obeležje določene zgodovinske in družbene konstelacije, obdobja, v katerem obstaja. Tako razlaga patriotizem Splošna jugoslovanska enciklopedija.

Ko spremljamo patriotično miselnost v mladinski literaturi, se nam poleg drugih razkrivajo tudi značilnosti, ki jih ugotavlja enciklopedija. Med idejami, ki jih z zavzeto pedagoško miselnostjo širi meščansko prosvetljenstvo 18. stoletja, je patriotizem tisti, ki — izhajajoč iz idej francoske revolucije — polni strani najbolj vnetih piscev mladinskih knjig — filantropov; pojmujejo ga kot etično najvišjo vrednoto meščanstva. V raznih oblikah mladinske literature vidijo prikladno sredstvo za pedagoško in tendenčno prenašanje te vrednote na otroka. Z umetniškimi vrednotami ta smer nima nič skupnega in gre odločno v smeri poplitvenja literature in umetniških vrednot. »Ni ga bolj razširjenega manufakturnega blaga, kot so to knjige za mladino,« ugotavljajo že sodobniki (L. F. Gedicke 1787). Živ ostaja v tem času še čar naprednih, tudi patriotičnih idej prosvetljenstva, ki so s spremenjenimi političnimi razmerami v prvi polovici 19. stoletja izrinjene s pedagoškimi cilji monarhističnih in klerikalnih piscev. Spisi le-teh težijo v soglasje z vladajočimi strujami; romantično heroiziranemu patriotizmu se praviloma pridružuje sentimentalni element, ki se na naših tleh razbohoti v spisih epigonov Chr. von Schmidta in A. M. Slomška. Z ljudsko umetnostjo ti avtorji ne najdejo stikov, kakor tudi nimajo veliko skupnega z umetnostjo nasploh. I. Tavčar je imel po vsej verjetnosti v mislih prav to smer naše mladinske literature druge polovice 19. stoletja, ko je zapisal leta 1914 v

Slovenskem Narodu: »Káko naziranje sugerira (naša slovenska mladinska literatura) mladini? Bodi ponižna in pokorna, bodi miroljubna in krotka, spoštuj vse šribarje in ravnaj se slepo po njihovih ukazih . . . prenašaj vdano húdo in težave, móli in delaj. Če bi vsa ta naša mladinska literatura v eni noči zgorela, bi je ne bilo nič škoda.«

Začetek 20. stoletja je s Finžgarjevim romanom Pod svobodnim soncem, ki sicer ni bil namenjen mladini, pač pa je v vseh naslednjih desetletjih postal najljubše berilo mladine, narodno domoljubno idejo posredoval skozi prizmo zgodovinskega dogajanja. »Povejte našim ljudem, da naši očetje niso bili takšni hlapci, kot smo sedaj mi!« je bilo geslo J. Ev. Kreka, ko je opozarjal Finžgarja na zgodovinsko gradivo dr. Fr. Kosa. S tem zgodovinskim romanom »popularno romantične smeri« sta se uveljavila tudi na področju mladinske književnosti *zgodovinska snov in patriotizem, posredovan skozi prizmo te zgodovinske snovi*. Med obema vojnama pa se v mladinski književnosti zasedra tudi močno socialno občutje, ki nosi v sebi sicer rahlo zabrisano, a vendarle prisotno patriotično zavest — npr. F. Bevk, V. Winkler z zgodovinskima povestma Mladec Dragožit in Petelinje pero nadaljujeta sočasno na tem področju s Finžgarjem ustvarjeno tradicijo. Zgodovinsko okolje, bujna zgodba in zanos ter klišejski psihološki liki glavnih junakov postanejo sredstva, s katerimi se nadalje uveljavlja patriotizem v mladinski književnosti.

Morda sta prav bujna fabula in psihološko dokaj preprost junak ustvarila most, preko katerega sta prišla do mladega bralca zgodovina in z njo domoljubna ideja. Dogodki pisano in bujno zasnovane fabule pa imajo, ker se gibljejo še na časovno odmaknjenem, torej nenavadnem prizorišču, nadih avanture, nadih pustolovščine. Kaže, da postajata zgodovinska snov in pustolovščina bolj ali manj stalni spremljevalki literarnih del, v katerih so prisotne patriotične ideje na področju mladinskega slovstva.

Beseda avantura je preko francoščine izpeljana iz latinskega *advenire* — kar pomeni pripetiti se, doleteti koga kaj, ne da bi oseba to hotela. V starih epih je s tem pojmom povezan čudežen, pravljichen dogodek, v obdobjih križarskih vojn pa zadobi z orientalskimi snovmi prizvok eksotike. Španski potepuški roman z avanturo označuje dejanje rahlo dvomljive, zato pa bolj zabavne vrednosti; — avanture ali pustolovščine v tem smislu se oprijemajo današnje mladinske knjige — medtem ko je v zgodovinski tematiki avantura ali pustolovščina povezana z zgodovinskim koloritom in zgodovinskim dogajanjem. Obdobje *conquiste* ali španskih zavojevalskih vojn vnaša v zgodovinsko gradivo sovražnost in nestrpnost do zavojevanih, to pa vodi do pačenja zgodovinskih resnic, kateremu se je pridružil še svetovnonazorski fanatizem. 16. stoletje s španskim osvajanjem Amerike postane neizčrpen vir snovi za zgodovinske povesti, tudi v Evropi 19. stoletja. Ustrezne zgodovinske snovi se znajdejo v tem času na nekakšnem razpotju, pri katerem ima ravnotežje med pustolovščino in zgodovinsko snovjo pomembno vlogo: bodisi, da se pisatelji naslonijo na zgodovinske dogodke in v ozadje teh dogodkov vnašajo tudi miselnost zgodovinskega časa, seveda rahlo romantično idealizirano, kakor je idealiziran tudi junak, nosilec dogajanja in domišljajska iznajdba pisatelja — to so zgodovinski romani W. Scotta, H. Sienkiewicza in našega F. S. Finžgarja, na katerega sta oba imenovana pisatelja močno vplivala —; ali pa ravnotežje porušijo preveč poudarjene živce

cefrajoče pustolovščine, ki pripeljejo običajno tudi do pačenja zgodovinske resnice in s tem do posredovanja svetovnonazorsko in nacionalno prenapetega patriotizma (K. May). Na taki svetovnonazorski in nacionalni nestrpnosti sta gradila patriotizem Hitler in nacistična stranka v Nemčiji med obema vojnama in ga deklarativno vnašala v sočasno nemško mladinsko literaturo.

Ko si poskušamo ustvariti podobo o današnji patriotični mladinski literaturi pri nas in v Evropi, lahko ugotovimo, da je težišče le-te v tistih deželah, ki so zadnjo vojno doživele kot vojno za nacionalno osvoboditev in kot revolucijo, tj. družbeno preobrazbo. Ideje, ki so zmogle ta boj in revolucijo, so dale pojmu domoljubnosti nove razsežnosti. Te razodevajo težnjo, da naj postanejo domovina, njeno bogastvo in lepote vir blaginje za vse ljudi, ki v njej živijo. Ustrezna koncepcija patriotizma dopušča strpnost do drugih narodov, ker je usmerjena humanistično. V teh deželah je v povojnem obdobju neprestano prisotna težnja, da bi se ideja boja in revolucije ter novega patriotizma uspešno prenesla tudi na rodove, ki teh preobrazb niso doživljali; tako postane mladinska literatura posredovalec teh teženj.

In prav v deželah, ki želijo intenzivno prenašati pridobitve revolucionarnih rodov preko mladinske literature, je nenehno prisotno večje ali manjše nezadovoljstvo z učinkom teh teženj, utelešenih v obstoječi mladinski literaturi, in nezadovoljstvo z umetniško kvaliteto teh tekstov. Nenehno je pričujoče nesorazmerje med zgodovinsko pomembnim dogodkom, osebnostjo ali idejo in nemočjo, izraziti vse te v umetniško prepričljivi obliki, ki bo otroku neizkrivljeno spregovorila o zgodovinskih, patriotičnih in političnih vrednotah.

Ali lahko vpliva pozitivna ideja sama po sebi na umetniško vrednost teksta? Odgovor je vsakokrat *ne!* Še posebej zato *ne*, ker ima mladinska literatura svojega bralca, ki iz svojega zornega kota sprejema te ideje. Lahko bi rekli, da mora literarni tekst na področju mladinske literature izpolnjevati dva izredno težavna pogoja: da je umetniško prepričljiva interpretacija tako ideje patriotizma kot otroških miselnih in čustvenih tal, v katera ustvarjalec idejo vsaja.

Na tej točki jih več obnemore kot uspe in v tej smeri spremljajo mladinsko literaturo etična rigoroznost ter didaktična tendenčnost, še posebej pri obdelavi zgodovinskega in zgodovinsko-biografskega gradiva.

Sovjetska mladinska literatura ima nedvomno na področju prenašanja idej revolucije in patriotizma v mladinsko književnost največjo tradicijo, pa kljub temu sovjetska kritika z njo ni povsem zadovoljna. Oblikovanje človeka, junaštvo, revolucija so glavne njene teme. Kljub potrditvam teh tem pa sovjetska kritika ugotavlja, da je estetska kakovost teh besedil nizka, nastajajo težave pri oblikovanju junakov, revolucionarjev; njihove podobe niso domišljene in njihovo duhovno obzorje komajda lahko služi kot vzor, niti ne ustreza normam o profilu socialističnega človeka.

Sovjetski pisatelji in teoretiki se zavedajo prednosti, ki jo ima književnost kot posredovalka patriotičnih idej in zgodovinskih dogajanj ter osebnosti, saj le književnost lahko naveže izrazit stik z otrokovim čustvenim svetom (vemo, da ima otrok v posebnem obdobju svojega razvoja izrazito čustven odnos do sveta).

Toda še vedno ostaja odprto vprašanje, kako? Kako najvažnejše ideje revolucije in domoljubja pretopiti v umetniško prepričljive podobe, ki naj bi ustrezale otrokovemu čustvenemu dožemanju? Sovjetski teoretiki dajejo v tej smeri mnogo navodil, ki preraščajo celo v recepte. Težnja teh je, dati sedanjim generacijam s preteklimi dogajanjem vzore.

Toda kakšen je v mladinski književnosti učinek takih vzorov? Naj otrpne od spoštovanja ali strahu? Naj si začnemo postavljati barikade tam, kjer niso potrebne? Ali sploh potrebujemo glorificirane junake, okinčane z abstraktnim zanosom? Če literarno delo prikazuje revolucionarnega junaka, kako da je onemogočal nasprotnika od akcije do akcije, potem bralec mimo napete pustolovščine in zabave ne pridobi ničesar. Ali je potemtakem prav, da mladinsko slovstvo daje vzore, ki silijo k neposrednemu mehaničnemu posnemanju?

Vzhodnonemški kritik Walter Lewerenz govori o tem, kako je pisal šolsko nalogo »Slava žrtvam fašizma!« Ko se je vojna končala, mu je bilo 12 let. Teme naloge ni povsem razumel, zato je na konec gesla v naslovu namesto klicaja napravil vprašaj. Kot otroku se mu je zdelo umiranje za nekaj tako abstraktnega, kot je neoprijemljiva ideja, nesmiselno. Toda nalogo je do konca šolske ure *moral* napisati in v stiski je poiskal zatočišče v neprebavljenih frazah iz časopisov. Za nalogo je dobil slab red. Toda, ugotavlja Walter Lewerenz, cela generacija pred menoj, je našla odgovor na vprašanje, ki me je mučilo. Ta odgovor je spadal k vzdušju dobe, v kateri je ta napredna generacija živela in se borila, k vzdušju, ki je pomenilo: fašizem duhovno prerasti in ne samo odpraviti z vojno. Velika vprašanja, nadaljuje Walter Lewerenz, o nacionalni pomembnosti in patriotizmu postavljamo in nanje odgovarjamo, kadar hočemo mladino pridobiti. Zato razlikujemo mladinsko literaturo in berilo za mladino. Prepustimo torej odgovore na odločilna vprašanja literarnim delom, ki niso mišljena in niti ne napisana za mladino.

V tej točki se ta vzhodnonemški kritik približuje tezam, ki živijo tudi v »zahodnem bloku« in ki ugotavljajo, da postane mladinska knjiga lahko silno slabokrvna tisti hip, ko postane razlagalka domoljubnih in celo političnih idej. V sami naravi mladinske književnosti vidijo meje, preko katerih ta književnost ne prenese nikakršne idejne tendencioznosti, če naj ostane umetniška; izjema je čista zgodovinska tematika.

Ni nam potrebno, da se s temi hipotezami strinjamo, lahko pa jih kot vprašanje registriramo. Lahko vemo, da današnji in prihodnji rodovi potrebujejo duhovnih zakladov iz velike preteklosti, ne pa neposrednih vzorov, ki silijo prav tako k neposrednemu posnemanju. Idealizirani vzori trajno ne vlečejo. *Revolucionarno in patriotično dediščino sprejemajo nove generacije le, če bodo vedele z njo v svojem času kaj početi.*

Za nas ostaja odprto vprašanje: če literarni teksti na področju mladinske književnosti ohranjajo prihodnosti duhovne zaklade revolucionarne in patriotične dediščine, ki jo bodo novi rodovi vedno znova v skladu s svojim časom odkrivali — ali nam je po drugi svetovni vojni uspelo ustvariti taka literarna besedila? In s kakšnimi sredstvi dosega ustrezne učinke (če jih sploh dosega)?

(Se bo nadaljevalo)

Zapiski, ocene in poročila

ANKETA O POUKU SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI NA SREDNJIH ŠOLAH

(Pripis k ustrezni tematiki novogoriškega slavističnega zborovanja)

Letoŕnji slavistični bruci izhajajo iz 27 različnih srednješolskih zavodov; največ jih je sicer iz gimnazij splošnega tipa, zlasti iz ljubljanskih (33 od 73 anketiranih), vendar je razmeroma močen vpis tudi iz pedagoške gimnazije (11), zastopani sta končno tržaška in goriška klasična gimnazija (mišljena je stara Gorica), en anketiraneč pa je prišel iz srednje tehnične šole. Torej dovolj raznolika družčina, da si je vnaprej težko predstavljati, kakšno je povprečje njihove izobrazbe, kulturne in še zlasti strokovne razgledanosti.

Približen vpogled v te reči sem si skušal ustvariti z anketo, ki sem jo posredno že omenil, uglasil pa na poznavanje novejše slovenske književnosti oziroma na pouk le-te v srednji šoli. — Glede izida sem menil, da pravzaprav ne bi smel biti preveč krivičen srednji šoli, saj so anketo izpolnjevali pač le tisti bivši dijaki, ki so z vpisom na slavistiko vsaj formalno pokazali tehtnejši odnos do predmeta, torej tudi večje zanimanje in svetlejši odsev slavistovih srednješolskih prizadevanj. Seveda je to bilo le predvidevanje, ki sem ga skušal delno in približno preveriti z vprašanjem o izbiri snovi za maturitetno nalogo (kdor jo je še pisal).

Pri tem se je pokazalo, da je od 73 manj 15, ki naloge niso več pisali, anketiranih slavističnih brucev pisalo maturitetno-seminarsko nalogo iz slovanskih književnosti le 29 in iz drugih književnosti še 11 študentov — ter da je preostalih 18 to nalogo pisalo iz vsehmoogočih drugih snovi — od biologije do geografije. Tretjina vpisanih študentov-slavistov z neslavistično maturitetno nalogo je le nekoliko visoka številka in to ne glede na to, da je ob njej treba upoštevati nekaj »olajševalnih okoliščin«, kot npr. večjo naključno avtoriteto in priljubljenost kakšnega neslavističnega profesorja, okrog katerega se zato nabere več maturitetnih nalog, ali pa dijakov opornizem in tkim. »linijo najmanjšega odpora« in pd. Vendar daje prav ta številka vedeti, da vpis do neke mere ni stvar globljega, intimnejšega zanimanja za stroko, kakor tudi to, da »vzorec«, ki so ga za anketo predstavljali novopečeni slavisti, le ni bil tako zelo vnaprej ugoden za srednjo šolo: pri tretjini študentov lahko malce

posumimo v reprezentančno bleščee »prenos« najboljšega, kar more pri pouku literature današnji slovenski srednješolec pridobiti. (To so tudi študijsko najbolj labilni študentje, ki se inertno zadovoljujejo s študijskim minimumom, ob prvi tehtni pa tudi manj tehtni priloznosti pa spričo napornosti rednega dela študij opustijo, se »priloznostno« zaposlijo, dekleta morda pomozijo in šele mnogo kasneje, ko je — po vseh dosedanjih izkušnjah — ponavadi prepozno, želijo študij dokončati: pač pod pritiskom družbenih zahtev po formalni izobrazbi. Njihova interesna labilnost in nezrelost verjetno tudi predstavljata enega najizdatnejših virov »zloglasnega« osipa.)

Toliko za uvod. »Strokovnih« vprašanj je bilo v anketi pravzaprav samo pet, vendar toliko snovno prepletanih in večkratno medsebojno prekritih, da so se medsebojno vsaj deloma »kontrolirala«:

1. *S katerim slovenskim pesnikom ali pisateljem ste se v srednji šoli nazadnje podrobneje ukvarjali?*

Najštevilnejša skupina odgovorov: Matej Bor (v alternaciji oz. z dopolnilom J. Kozak), Kajuh — 24; 33,3 % . — Realisti 30-ih let — 15; 20,8 % . — Vendar ob drugih tudi: »moderna« in Kosovel (ponavljam: kot poslednja beseda tega pouka!) — 8; 11,1 % . — oziroma Gradnik ter Bevk — 3; 4,2 % .

Po teh odgovorih bi sklepali, da se praktično za dve tretjini slovenskih srednješolcev danes pouk in ustrezno poznavanje slovenske književnosti končuje z literaturo do leta 1945 (z nekaterimi generacijskimi oziroma personalno-tematskimi podaljški); za dobro desetino pa že kar z »moderno« oz. s Kosovelom.

V petdeseta in šestdeseta leta, do »sentimentalnih« in eksistencialnih humanistov, je segel pouk pri 18 anketirancih (25 %), do Šalamuna pri 2 (2,8 %).

Dva anketiranca sta izjavila, da je bil zadnji slovenski pisatelj, za katerega sta v srednji šoli slišala, Ivo Andrić (!), seveda tega ne moremo šteti v slabo toliko njunemu profesorju kolikor njima in ju lahko — anonimneža — že kar zdaj odpišemo kot bodoča slavistična diplomiranca.

— Odgovori na naslednja vprašanja takšno podobo malce korigirajo na bolje.

2. *S katerimi slovenskimi pesniki in pisatelji ter njihovimi deli po letu 1945 ste se seznanili v srednji šoli?*

Na razmeroma popoln pregled slovenske povojne književnosti je bilo mogoče sklepati pri 7 odgovorih, na nikakršnega »ni ostalo časa« in pd.) prav tako pri 7. Samo liriko (očitno po Paternuju) so si ogledali 4; površen, samoiniciativen pregled so si privoščili 4 dijaki »bolj sami kot s profesorjem«.

Sicer pa je po pogostnosti bolj ali manj sistematične obravnave povojnih avtorjev le-te mogoče razdeliti na tri skupine:

I. Najpogosteje omenjano ime je bilo Ciril Kosmač (32), potem »štirje pesniki« (30, predvsem Menart in Zlobec), Ingolič (Gimnazijka! — 29), Bor (28), M. Kranjec in Minatti (po 27), Potrč (25), Miheličeva (19).

II. Manj pogosto obravnavajo: Bevka in Zajca (po 13), B. Pahorja (12), Zidarja (11), J. Kozaka in Smoleta (po 10), Krefta, Rebulu in Seliškarja (po 9), Kocbeka, Šalamuna in B. Zupančiča (po 8).

III. Cela vrsta avtorjev zaide v ta pouk priložnostno (manj kot po 6 primerov).

Velikanski številčni razpon med Vipotnikom, Levcem itd. s po 1 primerom pedagoške informacije ter Kosmačem (32) govori ob vseh profesorjevih svoboščinah in pravicah o zaskrbljujoči tematski neenotnosti srednješolskega pouka slovenske sodobne književnosti; najverjetneje tudi o pomanjkanju ustreznega in enotnega učbenika.

Po drugi strani pa nas npr. omemba 30 primerov poučevanja o »štirih pesnikih« svari pred absolutiziranim upoštevanjem vseh teh odgovorov. Le malo pred tem je le 18 + 2 vprašancev izjavilo, da se je v srednji šoli podrobneje seznanilo s kakšnim piscem po letu 1950! Očitno opozarja takšno protislovje tudi na to, da povzročajo zgodovinska razmerja v slovenski literaturi srednješolcem še ob maturi velike težave: književnega pojava enostavno ni zmožen časovno oziroma razvojno opredeliti. Torej naj bi bil pouk šepast tudi tam, kjer smo vse doslej mislili, da mu poganjajo zdrave in celo prebohotne noge: v historizmu!

Takšno domnevo potrjujejo še odgovori: Grum (5), Jarc (5), Kosovel (2), Brnčič (1), Pregelj (6), Kajuh (5), pa navsezadnje na neki način tudi Prežih (15) ali Zupančič

(5), čeprav sta odgovora s formalnega vidika neoporečna. — 24 tako zgrešenih historičnih opredelitev je le nekoliko prehuda številka, da bi jo mogli pripisati goli malomarnosti, raztresenosti ali naključju, ter nas navdaja s pomisleki, da je na srednjih šolah del dijakov deležen pouka književnosti, ki niti na zgodovinsko-faktografski ravni ne dosega pričakovanega minimuma. (»Anketarske« malomarnosti je sicer precej, kaže se npr. v pisavi imen: Vera Mihelič, Hing, Kocbek, Smolej — mišljen je Dominik —, Šalamon, Klobčič, Minati.)

3. *Katero je bilo zadnje »obdobje« slovenske književnosti, s katerim ste se v srednji šoli ukvarjali?*

Odgovori se smiselno zvečine pokrivajo z onimi iz prejšnjih skupin: »po letu 1945« (alternacija »po NOB«, »1945—1965«, »književnost po letu 1958« ipd.) — 35; »književnost NOB« — 16; »med obema vojnama«, »socialni realizem«, »književnost 20. stoletja«, »rod ob moderni«, »obdobje simbolizma« — 13.

Višji odstotek odgovorov, ki se nanašajo na književnost po letu 1945, gre zvečine pripisati bežnim omembam te književnosti, na kar opozarjajo pripisane pombe, deloma pa verjetno spet pomankljivi zgodovinski orientaciji. — Iz terminologije je tudi razvidno, da prevladuje splošnozgodovinska označevalnost (»književnost med obema vojnama«, »književnost NOB«, »književnost po NOB« ipd.) — pred imamentno — literarno.

Kar daje pri tej skupini odgovorov misliti, je dejstvo, da se pri kakšni sedmini anketirancev kaže pomanjkanje kakršnekoli predstave o pojmu »literarnozgodovinska perioda« oz. »obdobje«: zamenjujejo ga enostavno s književno zvrstjo oziroma književnim rodom. Pet jih je tako zapisalo, da je bilo zadnje »obdobje«, o katerem so se učili, »sodobna dramatika« — v čemer moramo pač videti odsev prizadevnega, a ne docela pedagoško premišljenega profesorjevega prenosa »Slovenske književnosti 1945—1965« in njene urejenosti na dijaka. — Sem spadajo tudi odgovori kot: »Pesmi štirih« ali »Rebula, Hieng«, »sodobni pesniki in pisatelji«, »sodobna lirika« (2) in pd. — Očitno je slovenska literarno-strokovna terminologija tako ohlapna in konfuzna, tako malo obvezujoča, da je mogoče z njo poljubno šariti; to je seveda še najmanj očitek srednješolskim profesorjem; prej ga je treba nasloviti nacionalnim znanstvenim institucijam (SAZU, Univerza) in ustrezni publicistični tradiciji ter praksi.

4. Da je z enotnostjo terminologije, učbenikov ipd. res nekaj narobe, pripovedujejo tudi odgovori na naslednje vprašanje: *Za katera »obdobja« v slovenski književnosti po »moderni« ste v srednji šoli še izvedeli?* — Pojavilo se je kar *trideset* (30!) različnih oznak z dodatnimi variantami. Med njimi prevladujejo sicer že omenjene splošno-zgodovinske označitve »književnost med obema vojnama« (32), »književnost NOB« (34), »književnost po letu 1945« (30), — vendar je očitno zelo razprostranjen tudi nekaj literano-slogovnih oznak: »ekspresionizem« (43, čeprav le poredko tematsko detajlirano), »socialni realizem« (24), futurizem (13), konstruktivizem (7 — očitno v zvezi z aktualizacijo Kosovelovih Integralov) in pd. — Seveda je o »konstruktivističnem« ali »futurističnem« obdobju v slovenski književnosti težko govoriti: gre bolj za slogovno kakor pa zgodovinsko-slogovno označevanje. — Mnogo bolj so zgodovinsko pa tudi sicer problematični odgovori kot: impresionizem (10), kubizem (7), simbolizem (3) ali nova romantika (1); prav tako tudi cela vrsta publicistično ohlapnih in verjetno le bolj priložnostno pobranih oznak: strukturalizem, najnovejše obdobje, prvo obdobje po NOB, drugo obdobje po NOB in pd.

Za pojavom se skriva docela nesmiselno šarjenje s pojmi in besedami; označevalni sistem sredi tega šarjenja razpade in tako ni čudno, da pride do mešanja tako različnih kategorialnih ravni, kakor sta zgodovinska (obdobja) in strukturna (zvrsti).

5. — Z vprašanjem o najljubšem slovenskem pesniku in pisatelju sem potem skušal dognati resničen, samonikel — ali pa po šoli voden, privzgojen odnos do slovenske literature. Morda je metoda nekoliko problematična, ker sem moral odgovore, kot so: Cankar, Prešeren, Jurčič, Levstik, Župančič, apriorno imeti za manj osebne ali kar brezosebne. Prav zato, da bi se vsaj malo izognil formalističnemu odgovarjanju in da bi bil izbor v odgovoru lahko smiselno in širje preverjal (tkim. notranjo koherentnost odgovora), sem vprašanje razdelil na tri podtipa: a) nasploh, b) po »moderni«, c) po 1945.

a) Navedenih je 23 imen. Po pričakovanju so prevladovali odgovori: Cankar (32), Prešeren (16), Murn (7), Župančič (6) Kosovel, Kette (po 5). Od sodobnikov je — pričakovano — največkrat omenjan Minatti (5). Bolj samonikel odnos do literature dajejo slutiti odgovori: Pregelj (1), Gradnik (3), Grum (2), pa tudi Kosmač (3),

Jenko (1), Kuntner (1) ali tudi Šmit (1). — Brez odgovora: 2, z nevtralnim »vsi« 1 odgovor.

b) Navedenih je 20 različnih imen. Spet pričakovano prevladuje Kosovel (26), pri čemer nekaj teh odgovorov gotovo izvira iz pristne naklonjenosti njegovi poeziji (že pod a se je zanj izreklo 5 anketirancev), nekaj pa jih je skoraj gotovo le formalne narave — razmerje je nemogoče presoditi. Kosovelu sledi Gradnik (12). — Od piscev, ki so bili dejavni tudi po letu 1945, je omenjenih 13; kar preseneča, je npr. popolna odsotnost J. Kozaka (1). — Število neopredeljenih se je pod b podvojilo na 4.

c) Tu so odgovori najbolj različni (33 različnih avtorjev!), vendar med njimi — sumljivo — tudi Grum, in še bolj sumljivo — Stane Zajc kot najljubša povojna pesnika. — Prednjači Minatti (treba je vedeti, da je publika do visokega odstotka ženska: 12); sledi mu Kosmač (11 — pri čemer je pač treba deloma upoštevati, da se je po lastnem priznanju s Kosmačem v srednji šoli seznanilo 32 učencev), ki tako precej presega Ingoličevo sicer v anketi večkrat izrecno omenjano Gimnazijsko (6). Po več se jih je izreklo še za tale imena: Kuntner (6), Menart, Zlobec (po 5), — po 1 pa npr. tudi za Seliga, Kraigherjevo, Svetino, Kačičevo, Flisarja ipd. — Brez opredelitve je pod c) ostalo 8 anketnih listov: neodzivnost raste torej od starejše v novejšo literaturo z geometričnim porastom, čeprav je nasploh majhna.

Seveda prav tu gola statistična ocena — kakor že rečeno — ni bogve kako realna ali plastična. Zelo standardna in brezosebna se mi npr. zdi kombinacija (pod abc): Cankar, Kosovel, Ingolič; Prešeren, Kosovel, Minatti. — Malce bolj osebna je že npr. kombinacija Župančič, Kosovel, Menart, iz nje je razvidna vsaj sled enotnega kriterija. Še bolj osebna je npr. tale: Kosovel, Kosovel-Kocbek, Kocbek; ali v pripovedno literaturo naravnana: Finžgar, Tavčar; Prežih; Bevk; — nadvse zanimiva, že kar nazorsko razvidna: Pregelj, A. Vodnik, Zidar. — Tudi trikraten odgovor »Minatti« govori o osebnem, čeprav malce zamejenem, zanosnem razmerju do literature. Podobno osebno selektivni se zdijo odgovori kot: Župančič, Jarc, Kovič; Gregorčič, Pregelj, Kosmač ipd. — Če kljub tveganoosti početja skušam oceniti razmerje med osebnimi in brezosebnimi odgovori, moram ob slabi tretjini tistih, ki jih pač ni mogoče opredeliti, in tistih, ki se niso odzvali, vendarle ugotoviti, da je mogoče vsaj kolikor-

toliko izdelan osebni odnos do slovenske književnosti po teh odgovorih slutiti pri 29 anketirancih (40 %) brucev; pri kakšni petini že kar zelo zrelo in določno profiliran.

6. In končno me je zanimala starost današnjega srednješolskega profesorja slovenščine — pravzaprav razmerje med fizično in strokovno starostjo (vse anonimno!). Po anketnih ocenah kaže, da prevladuje profesor med 31 in 40 leti starosti (41 — 56 %), sledi mu profesor nad 50 leti (14 — 19 %), nato oni med 40 in 50 (9 oz. 12 %), zadnji je tisti, ki ima manj kot 30 let (6 oz. 8 %); 3 anketiranci na vprašanje niso odgovorili. Tisto, kar je pri tem bistveno, pa je razvid, da je tematska ažurnost pouka porazdeljena na vse starostne stopnje; se pravi, da na pouk oz. ne-pouk sodobne slovenske književnosti v srednji šoli ne vpliva profesorjeva starost marveč drugi faktorji: pri vseh starostnih kategorijah je mogoče najti živo strokovno odprtost in literarno oziroma splošno kulturno razgledanost, prav tako kakor tudi lenobno strokovno inertnost; pa naj gre za profesorje, ki so študirali pri Prijatelju in Kidriču ali pri Paternuju in Zadravcu.

S k l e p o tem, čemu vse bi se morali stroka in šolska oblast v prihodnje posvetiti, da bi izboljšali kvaliteto pouka sodobne slovenske književnosti v srednji šoli, bi bilo mogoče po tej več ko miniaturni anketi razvežati na tale vprašanja:

1. Izdelati ustrezen, poenoten in obvezujoč učbenik (komentar ni potreben; izrazimo lahko samo bojazen pred dejstvom, da so v delu trije takšni učbeniki).
2. Poenotiti, urediti, to je sistemizirati strokovno terminologijo (kakor se zdi na prvi pogled zahteva formalne narave, je vprašanje v resnici veliko bolj usodno; od nje-

gove rešitve je navsedanje odvisen tudi natančnejši učni načrt, pa tudi učbenik. Vendar gre po drugi strani za problem, ki je pogojen z ustrežno ravnijo celotne vede.)

3. Zastaviti je treba vprašanje o historizmu; doslej smo delovali le v protivnem smislu — v prid »pravemu« dojemanju literature smo odklanjali pretiran historizem; nismo se pa še vprašali o funkcionalnosti, urejenosti in ozaveščenosti obstoječega historizma kot strokovne in pedagoške metode. Verjetno naj bi bil eden temeljnih izidov srednješolskega pouka književnosti vendarle tudi jasna, ne preobsežna, zato pa trdno urejena predstava o zgodovinski zgradbi slovenske literature (historična shema).

4. Posvetiti več pozornosti živi književno-teoretični izobrazbi na račun obrazcovne teorije.

5. Iznajti kakršenkoli uspešen način prostovoljnega ali prisilnega razgledovanja po sodobnem strokovnem in literarnem dogajanju za vse tiste profesorje, ki tega ne počno, oziroma onemogočiti sistem zanemarjanja učne snovi na račun »pomanjkanja časa«.

Žal je že teh nekaj vprašanj pogosto onkraj limesa ustreznе družbene stimulacije in blagohotnosti, tudi zmogljivosti, hkrati pa onstran kitajskega zidu možnega preverjanja, povprečne sposobnosti in zgrajene osebne odgovornosti. Mnogo pa bi se kljub temu dalo storiti z jasnejšim poenotenjem pouka na republiški ravni, z rigo-roznejšim odnosom do uravnovešenega učnega načrta in do verifikacijskih kriterijev s tem v zvezi. S šolsko politiko pač, ki bi temeljila na viziji *enotnega* slovenskega kulturnega prostora.

Matjaž Kmecl
Filozofska fakulteta Ljubljana

STARO IN NOVO GRADIVO ZA TERSKA KRAJEVNA IMENA

II. — KARNAJSKA DOLINA

20. Brezja (Montemaggiore di Taipana)
BdC: Brjéjza (+, str. 17), Brjéžáni (+, 71
2-krat, 84), Brjéžani (+, 73), nom. Brjéjza
(Plešišča, 59), akuz. tú-Brjéjze (Viškorša),
270), tóu-Brjéjze (Viškorša, 371), lok. tu-
Brjéjza (Plešišča, 62), tóu-Brjéjza (Tipana,
131), tou-/tu-/tá-na-Brjéjjax (Viškorša), 283,
372);

M: tam z Briezjami, tle ū Briezj(ah), Briežáni, Briežánke, briežánski (+), akuz. o na Briezja, ou na Briezja, or ū Briezja lok. na Briezjah, Briezani (Viškorša), Briezja, tan ŷor u Briezjah, ū Briezjah, u Briežah, Briežáni (Plešišča), dan Briežán (Njivica). Po prehodu -e > -a se v večini karnajskih krajev glasi ime Briezja, tako je zapisal BdC v glavi poglavja, ki ga je posvetil tej vasi.

Knj. j.: *Brézje*, od *Brézij*, v *Brézje*, v *-ah*, *Brezán*, *Brežánka*, *brežánski*.

Odkod ime *Bréški Jálovec* v slov. zemljevidih za goro nad Brezjami? V samih Brezjah sem pozabil vprašati za domače ime vrha, v Bardu sem slišal *Stármac*, pa ne bi mogel priseči, da gre za isti vrh.

21. Debéliši (Debellis)

BdC: *Bórk-Debéliš*, *tá-par-Debéliši*, gen. *uóné-tax-Debélišan* (Tipana, 146);

M: *dol na Debélis* (Plestišča);

Knj. j.:?

22. Karnáhta (Cornappo)

BdC: *Karnaxta* (+, str. 82), akuz. *ta-mès-Karnaxto* (Viškorša, 269);

M: *ta s Karnáhte* (Brezje, Plestišča), *karnájski*, *karnájska dolina* (Viškorša, Prosnid).

Knj. j.: *Karnáhta*, *-e*, *-v*, *-o*, v *-i*, .? . . .; *karnájski*.

23. Plestišča (Plattischis)

BdC: *Platišča* (+, 56: pri poskusu etimologije *platišča* = *plug*, *sohá*), nom. *Plestišča* (+, 59), akuz. *Plestišča* (+, 57), lok. *tlè-u-Plestiščax* (+, 58), *tu-Plestiščax* (+, 60, 61), 5. f. sg. (*po*) *plestiški* (+, 67), gen. pl. *Plestiščene* (+, 31); lok. *yoré-u-Plestiščax* (Viškorša, 283), *óru/oréu Platišča* (Černjeja, 721);

M: *Plestišča*, na *Plestišča*, akuz. *tlè u Plestišča*, nom. pl. *Plestiščan*, *Plestiščani* (+), *ta s Plestišč* (Brezje).

Knj. j.: *Plestišča*, s *Plestišč*, na/v *Plestišča*, v *Plestiščah*, *Plestiščan*, .? . . ., *plestiški*. Obliko *Platišča* je tolmačiti kot naslonitev na frl. obliko in jo domačini rabijo le, ko skušajo etimološko razlagati krajevno ime. Sicer uporabljajo izključno *Plestišča*.

24. Prosnid (Prossenico)

BdC: ni bil v Prosnidu, obliko je zabeležil le drugje: nom. *Prosnít* (Plestišča, 59), lok. *tú/tu Prosníde* (Plestišča, Mažerole, 62, 65, 840, 843) *Prosníde* (Plestišča, 70), dat. sg. *Prosnícu* (Mažerole, 850), *prosníski* (Mažerole, 829, 832, 856), *prosníske čečé* (Plestišča, 69);

M: *Prosnəd*, *Prosnijən*, *Prosnějáni*, *Prosnijke*, *prosníjski* (+).

Knj. j.: *Prosnid*, od *Prosnída*, v *Prosnid*, v *Prosnídu*, *Prosníjan*, *Prosnijáni*, *Prosníjka*, *prosníjski*.

25. Tipana (Taipana)

BdC: gen. (blizu) *Tijpáne*, *ót-Tijpáne*, nom. pl. *Tijpánjeni*, *pó-tijpájsken* (+, 146), dat.

pl. *Tijpánjanen* (+, 131); *Tijpána*, *tú-Tijpánu*, *tú Tijpáne* (Plestišča, 59, 58, 62), *tou Tejpáne* (Brezje, 84), *tóu Tijpáne* (Brezje, 98) akuz. *dóu/tóu Tijpánu* (Viškorša, 271, 285);

M: gen. *ta s Tipáne*, akuz. *dou Tipáno*, *tu Tipáno*, lok. *dou Tipáne* (Brezje), skuz *Tipáno*, *u Tipáni* (Plestišča).

Knj. j.: *Tipána*, od *Tipáne*, v *Tipáno*, v *-i*, *Tipánjan*, .? . . ., *tipájski*. Ali je ohraniti povsod osnovo *Tijpa*-?

26. Viškorša (Monteaperta)

BdC: akuz. *tou-Viškuórošo*, *tou Viškuórošo*, *čjeu-do-tu-Viškuórošo* (+, 343, 351, 373), lok. *tou-Viškuóroši* (+, 284); nom. *Oškuórsa* (Plestišča, 59), lok. *tu-Oškuóorse*, *tu-Oškuóroši*, *tu-Oškuóorse* (Plestišča, 62, 63, 64), *tóu-Viškuóroši* (Tipana, 131), *pó-viškuórsken* (Tipana, 146);

M: *Viškuórsa*, *Viškuórsani*, *Viškuórsice*, *viškuórski* (+), lok. *Viškuóorse* (Njivica), *ti u Viškuórošo*, *ta za Viškuórošo* (Brezje).

Knj. j.: *Viškórša*, (od *Viškorse*), v *Viškórošo*, v *-i*, *Viškóršan*, *Viškóršica*, *viškórški*.

III. Dolina (černjejske) Reke

27. Černjeja

BdC: *Černéa orénja* (+, 722), *Dolénja Černéa* (+, 726, 2-krat), lok. *u-ti-dolénji-Černéi*, *tóu-Černéa* (+, 720), *tóu Dolénji-Černéi* (+, 728), *ot černéjskix* (+, 744); *tóu-Čarnéji*, *čarnéjski* (Tipana, 131);

M: *Čarnjéja*, *Čarnjéja*, *Čarnjéa* (+), *Čarnéja* (Plestišča, Viškorša), s *Čarnéje* (Brezje), *u Čarnéje*, *u Čarnéju* (Plestišča).

Knj. j.: *Černjéja*, (od *Černjéje*), v *Černjéjo*, v *-i*, .? . . ., *černjéjski*. Ali je osnova *Černe*-?

28. Dobje (Pecolle)

BdC: *Dóbje* (+, 724), *tóu Dóbje* (+, 720);

M: *Dóbje* (+).

Knj. j.: .? . . .

29. Laze (Borgo Lase)

BdC: *Láze* (+, 722);

M: *Láze* (+).

Knj. j.: .? . . .

30. Orenjena (Nongruella)

BdC: *Orénjina* (+, 722);

M: *Orénjená* (+).

Knj. j.: .? . . .

IV. Dolina Maline

31. Malina (Forame)

BdC: *dóu-Malino* (Černjeja, 652), *dól-u Melín* (Mažerole, 993), nom. pl. *Malinci* (Černjeja, 653, 674);

M: *Malínac ta z Malíne, doz Malíne* (Brezje).

Knj. j.: *Malína, od -e, v -o, v -i, Malíneec, (Malínka, malínski?)*.

32. Subid (Subit)

BdC: gen. *s-Subída* (Černjeja, 755), akuz. *tje u Subit* (material Giovannija Vogriga, 1127), lok. *ór-na-Subíde* (Černjeja, 652), *tána-Subide* (Mažerole, 993), *tòu-Subídu* (Tipana, 131), nom. sg. *dán-Subíjen* (Černjeja, 658), nom. pl. *Subjéni* (Černjeja, 653, 674);

M: or *Subíde* (Černjeja).

Knj. j.: *Subíd, (od Subída?), v Subíd, v/na Subídu, Subíjan, Subíjani, (Subíjka, subíjski?)*.

V. Pogorje Joanac (Joanaz)

33. Čanebola (Canebola)

BdC: *tu-Čenjébolo* (+, 755, 2-krat), *tu-Činiebolo* (VG, 1114), *u Činiebol* (VG, 1133), *tòu-Čanjéboli* (Tipana, 131), *dua Činiebo-ca* (VG, 1115);

M: *Čanébola, Čenéboč, Čenéboska, čenéboski* (+).

Knj. j.: *Čenébola, (od Čenébole), v -o, v -i, Čenéboč, Čenéboska, čenéboski*.

34. Mažerole (Maserolis)

BdC: akuz. *gor-u-Mažeruóla* (+, 862), lok. *tu-Mažaruólix* (+, 897), *Možérci* (+, 991), *po-možérsko* (+, 937);

M: *Mažeru'ola, tjé u Mažeru'ole, ta z Mažeru'ol, Možérc, Možérka, možérski* (Čanebola).

Knj. j.: *Mažeróle, od Mažeról, v Mažeróle, v Mažerolah?, Možèrec, Možèrci, Možèrka, možèrski*.

35. Pod cerkvo (Valle di Soffumbergo)

BdC: \emptyset .

M: *Paccírkvo, ja yrén tje Paccírkvo, to Pacírkvo, Pacírkóvan, Pacírkóvka, pacírkóvski* (Čanebola).

Knj. j.: *Pod cérkvo* (neskl.), *Podcérkóvan, Podcérkóvka, podcérkóvski*.

36. Podklap (Canale di Grivó)

BdC: \emptyset .

M: *Pakkláp, Pakklápíc* (Čanebola).

Knj. j.: *Podkláp, Podklápec*...

37. Podrata (Clap)

BdC: \emptyset .

M: *Podráta, od Podrát, tjé u Podráta, (γ)o s Podrát, Padréjac, Padréjka, padréjski* (Čanebola).

Knj. j.: *Podráta, od Podrát, v -a, Padréjec, Padréjka, podréjski*.

38. Podvila (Gradiscutta)

BdC: \emptyset .

M: *Padvíla, Padvíjän* (Čanebola).

Knj. j.: *Podvíla, Podvíjan, ...*

39. Vila (Costalunga)

BdC: \emptyset .

M: *Víla, Víjan* (Čanebola).

Knj. j.: *Víla, Víjan, ...*

VI. Slovenska imena furlanskih krajev, ki mejijo s Terjani

40. Ahten (Attimis)

BdC: akuz. *dóu-Uáxtan, tjeu-Uaxtan, tóu-Uáxtan* (Černjeja, 653, 670, 677), lok. *tjé-u-Uáxne* (Černjeja, 669), nom. sg. *dan Áxćen* (Černjeja, 677), nom. pl. *Áxćeni* (Černjeja, 653, 674);

M: *u Ahten, gor u Ahten* (Plestišča).

Knj. j.: *Ahten, Ahtna, v -a, Ahćan, ...*

41. Čenta (Tarcento)

BdC: *Čénta, tóu-Čénto, dóu Čénto, tjéu Čénto, tóu Čénte* (Viškorša, 343, 198, 266, 365, 384, 343);

V: *ta-par-Čénta* (str. 58);

M: *dou Čénto, od Čénte* (Viškorša), *Čénta, od Čénte, dan Tarćećan* (Njivica), *Čéntar, Čéntarica, čéntarski* (Bardo).

Knj. j.: *Čénta, od -e, v -o, v -i, Čéntar, Čéntarica, čéntarski*.

42. Fojda (Faedis)

BdC: \emptyset .

M: *uméz Fójdo* (Viškorša).

Knj. j.: *Fójda, ...*

43. Gumin (Gemona)

BdC: *γumin* (Viškorša, 291), akuz. *tú-Umin* (Fijplan, 564);

M: *Umín, Umíjščica* (Njivica); *Umin, dou Umin, tou Umíne, od Umína, Uminjän, Umínska* (Bardo);

g v terskem dialektu povečini onemi, v karnajskem govoru je povečini ohranjen kot *γ*; vse navedene oblike torej soglašajo; če je kdaj slišati tudi *Humin*, je to verjetno zaradi knjižnega vpliva ali zaradi lene artikulacije, kar ni redek pojav. *H* bi ne

onemel, kvečjemu bi postal *k* (*hiša* > *kiša*). Tudi rezijanske oblike, kakor mi je zatrjeval Milko Matičetov, soglašajo s terškimi.

Torej v knj. j.: *Gumìn, Gumína, Guminján, Gumijščica*.

44. Konolič (Vallemontana) pri Nemah

BdC: *Konoléc* (Černjeja, 725);

M: ø.

Knj. j.: *Konolič?*

45. Neme (Nimis)

BdC: nom. *Njéme* (Černjeja, 722), akuz. *sán. ŷ-Njéme* (Viškorša, 366);

M: *ta z Niem* (Brezje), *ću Nieme* (Viškorša), *skuoz Nieme* (Plestišča), *tu Niemah* (Černjeja); *Nieme, si šou coŷ Nieme, tóŷ Niemah, od Niem, Niemjen, Niemščica* (Bardo).

Knj. j.: *Néme, od Ném, v Néme, v -ah, Némjan, Némščica*.

46. Viden (Udin, Udine)

BdC: nom. *Uídan*, gen. *od-Uídna* (Viškorša, 291, 188), gen. *taz-Uídna* (Brezje, 76), *taz-Vídna* (Ter, 513), *blizu Vídna* (Ter, 513 2-krat), *tam z Vídna* (GV, 116) akuz. *tóŷ-Uídan* (Brezje, 76), *ŷ-Uíden* (Plestišča, 42, 43), *dóŷ-Uíden* (Plestišča, 44), *tu-Uíden* (Viškorša, 177), *dóŷ-Jídan* (Viškorša, 252), lok. *dól-ŷ-Uídné* (Plestišča, 52), *dva Vídanchanja* (VG, 1114);

M: *toŷ Uídne, po Uídne* (Brezje), *dóŷ Uídan, od Uídna, toŷ Uídne*, *prebivalec = od Uídna* (Bardo).

Knj. j.: *Víden, od Vídna, v -u, Vídanchan* (?). An buloni sousin znancan, ke ni su mi pomali!

Pavle Meiku
Trst

NIČ NI VELIKO ALI MAJHNO RAZEN V PRIMERJAVI

Ob 2. izdaji Svetovne književnosti, MK 1970)

Navadno prinese 2. izdaja kakega dela posamezne dopolnitve ali izboljšave. Kar pa se je zgodilo z 2. izdajo Svetovne književnosti (MK 1970), prekaša vse meje možnega poslabšanja (zadnja meja je seveda še, da knjiga povsem izgine, a to je že nič in ne poslabšanje!). Pred leti sem napisal več priznavalnih opomb ob 1. izdaji Svetovne književnosti (1. knjiga 1962, 2. knjiga 1964, obe izdaji MK). Tedaj smo res dobili odlično antologijo, ki bi jo veljalo le dopolnjevati, nikakor pa krajsati ali krotovičiti po mili volji.

Nova izdaja Svetovne književnosti torej ni noben napredek. Pomeni več korakov nazaj v možnostih posredovanja svetovne literature na srednjih šolah, končno pa so z njo prikrajšani tudi drugi uporabniki knjige za sistematičen in obsežen izbor dobrih tekstov. Oglejmo si položaj. Druga izdaja Svetovne književnosti (SK) je izšla v ENI knjigi (obstajala je menda nevarnost, da bi dijaki dobili preveč vpogleda v svetovno literaturo). Ni več ilustracij, ki so prej lepo dopolnjevale obe knjigi. Stane pa 59,00 dinarjev.

Preden gremo k podrobnejši analizi, si oglejmo sam učinek. Profesorji zdaj lahko še nadalje uporabljajo prvo (boljšo, popolnejšo) izdajo ali pa resignirajo in začnejo operirati z novo (osiromašeno) knjigo. Onemogočeni pa so v glavnem dijaki,

ki bodo težko dobili stare knjige, nove pa jim nudijo le skrajno pomankljiv vpogled v gradivo. — Sploh pa ne morem razumeti razlogov, zakaj je nastala ta daljnosežna sprememba na slabše, ki so jo družno pripravili urednik J. Kos v soglasju s sourednikoma, recenzenti in zavodom za šolstvo SRS. Mislim, da to dejanje zadaja bistven udarec stroki, sistemu, preglednosti in razgledu, ki ga je srednješolec do sedaj že lahko dobil. Kot da naj nove generacije izvedo manj kot nekaj starejše. To zapiranje kanalov informacij je prav nerazumljivo! Sprašujem torej urednika Kosa in sodelavce, kako »opravičujejo« te posege, ki jih, milo rečeno, lahko imenujem nesprejemljive.

Stanje v številkah je naslednje: prva knjiga je imela 326 strani teksta, zdaj ima v novi izdaji ta del 209 strani; 2. knjiga je imela 424 strani teksta, zdaj ima v novi izdaji ta del le 170 strani! Tudi opombe iz 2. knjige so skržene (prej 69 strani, zdaj 50), edino opombe iz 1. knjige so ostale tudi v novi izdaji enakega obsega (54 strani).

Zlasti je nerazumljivo, da je bila bistveno skrajšana ravno moderna literatura, predvsem še 20. stoletje! Postopek je bil torej prav obraten od pričakovanega, namesto dopolnjevanja moderne književnosti neumestno krajšanje in izpuščanje.

Če pogledamo, kaj je izpadlo v novi izdaji, si bomo laže ustvarili jasno sliko o razlikah med staro (dobro) in novo (slabšo) izdajo.

Prva knjiga stare SK je obsegala tri velika poglavja: prerez orientalskih literatur, zatem antično (grško, rimsko) književnost in evropsko književnost v srednjem in novem veku (do 1800). Odpadla je egipčanska ljubezenska lirika (škoda, zlasti še, ker nam predstavlja nekako zameno za poezijo nerazvitih ljudstev, ki je v knjigi ni. Ni več zgodbe o Samsonu (značilen tekst!), ni več Jeremijeve žalostinke in odlomka iz knjige o Jobu! Izločena je skoraj vsa arabska poezija, zatem je okrajšan še Hafis. Iz indijske literature manjka Himna zemlji, odpadli sta še Kalidasova Sakuntala in indijska lirika. Na to, da je medtem izšla Gospodova pesem (Bhagavadgita) in da bi bila primerna objava kakega odlomka iz te pesmi v SK, urednik seveda sploh ne pomisli. Ostro je krajšana zatem še kitajska lirika (pod udar sta prišli tudi dve bistveni krajši pesmi Li tai poja Počitek na gori in Noč v tujini!). Odpadla sta odlomka iz kitajske proze in drame. Potem ko ugotovimo, da je bistveno okrajšana še japonska lirika in da je odpadel tudi odlomek iz Gendžija, lahko krenemo dalje.

Antika! Začne se s krajšanjem grške lirike, odpadli pa so povsem Platon (odlomke iz Faidona), Teokrit in Lukian. Manjka spat nekaj rimske lirike, zlasti pa pogrešam Ovidovo metamorfozo Orfej in Evridika, pa tudi odlomek iz Apuleja (Amor in Psiha). Srednji vek: Krajšana je Pesem o Rolandu. Odpadla je Saga o Hrafnklu, kar je velika škoda. Črtani so še odlomek iz Tristana in Izolde (del), romanca o osvovitvi Alhame in nekaj srednjeveške lirike.

Renesansa. Manjka nekaj lirike, povsem nerazumljivo pa je, da je izpadel Rabelaisov Gargantua in Pantagruel! Tudi Don Kihot je skrajšan za en odlomek, knjigo pa so zapustili še: Mandragola, Domiselnio dekle, Kotarček in krojaček ter odlomek iz Hamleta.

Prava »sečnja gozda« se začne po renesansi: odpadel je en odlomek iz Sodnika zalamjskega, ena Lafontainova basen, Cid (v celoti), odlomek iz Šole za žene, Don Juan (v celoti!), odlomek iz Fedre, v celoti pa še: Guliverjeva potovanja, Rameaujev nečak, Tom Jones in Figarova svatba. Kar neverjetno, saj kaj navsezadnje sploh ostane!? Takšno situacijo zaključijo še izpuščanje nekaterih Goethejevih pesmi (npr. Črnošolec), odlomka iz Schillerjevega Don Carlosa in odlomka iz Fausta. Povrh

urednik še vedno vzdržuje termin književnost prosvetljenstva, čeprav to prav moti, saj so drugod uveljavljene literarnometnostne oznake smeri.

Kakšno krajšanje je sledilo šele v 2. knjigi! (le-ta obsega evropsko in ameriško književnost v 19. stoletju in svetovno književnost v 20. stol., torej dve večji poglavji). Izločena je cela plejada romantične lirike (Hölderlin, Shelley, Keats, Vigny, Musset, Leopardi, Mickiewicz, Słowacki, Puškin, Lermontov, Heine), nekateri v celoti, nekateri deloma. Iz romantične epike sta močno krajšana Puškinov Evgenij Onjegin in Byronova Parizina, izpuščena pa Mickiewiczev Gospod Tadej in Heinejeva Nemčija — zimska pravljica (poglavje Prihod). Pri prozi ni več Hofmannovega Gospoda Cinobra, Puškinove Pikove dame in Poejeve Maske rdeče smrti! Okrajšana sta odlomka iz Ivanhoeja in Nesrečnikov. Končno še likvidacija romantične drame: Byron: Kajn (sijajen odlomek!), Gorje pametnemu in Boris Godunov.

Pri realizmu se je dogajalo podobno. Zelo sta krajšana odlomka iz romanov Rdeče in črno in Izgubljene iluzije. Izginili so: Büchnerjeva Dantonova smrt, David Copperfield, Semen ničevosti, med pesniki pa Gautier, Leconte de Lisle, Tjutčev, Nekrasov (edini primer za realistično socialno epsko poezijo!). Okrajšani so še: Gospa Bovary in Očetje in sinovi, Vojna in mir ter Beznica. Izpuščeni so Hauptmannovi Tkalci, še posebej pa pogrešam odličen odlomek iz Strindbergove Gospodične Julije. Odpadel je še deloma Čehov (Kmetje in odlomek iz Češnjevega vrta).

Pri novi romantiki se je slabo godilo Baudelairu (ostale so 4 pesmi od 12), krajšani so tudi drugi pesniki, Verhaeren pa je sploh izpadel. Whitman je bil že prej slabo in neposrečeno zastopan, zdaj ima še eno neznačilno pesem. Ni več lepega odlomka iz Wildove Jetniške balade iz Readinga, krajšana je tudi Slika Doriana Graya.

Tako smo prišli do 20. stoletja. Opozarjam še na tehnično nedoslednost pri glavi za evropsko in ameriško književnost v 19. stoletju in pri Svetovni književnosti v 20. stoletju. Ista napaka je bila že v 1. izdaji.

V 20. stoletju si je privoščil urednik »čistko« prav neverjetnih razsežnosti. Odpadel je velik del moderne lirike začevši s Hofmannsthalom (le-ta bi sploh sodil še v novo romantiko). Pri Rilkeju manjka znani Uvod iz Knjige slik, potem odlomek iz Devinske elegije in še kaj, pri Traklu pogrešam pesem Sebastian v snu. Apollinairove Zone so tako »uspešno« krajšane, da zdaj

res ne veš več, kaj bi počel s pesmijo. Od Tagora je ostala ena pesem v prozi, a še ta brez naslova. Prava ironija se je pripetila Bloku, kjer je odlomek iz pesnitve Dvanajst skrčen na tri v glavnem neuporabne kitice! (prejšnji odlomek je imel nekaj nad dve strani). Krajšana sta še Majakovski in Pasternak, odpadli pa Benn, Valery, Saint John Perse, Aragon. Krajšani so še Lorca, Eluard, Eliot; pri zadnjem manjka letnica smrti (1965), kar kaže na dokajšnjo površnost urednika. Pri Pusti deželi manjka tudi naslov poglavja — Pokop mrličev (isto tudi že v 1. izdaji). Novejša poezija pa je sploh črtana v celoti (Auden, Thomas Hughes, Senghor, Diop, Neruda, Quasimodo, Rożewicz).

Kako se je godilo prozi? Nič bolje. Rey-montovi Kmetje so črtani, Artamonovi (Gorki) krajšani; odpadel je Mannov Tonio Kröger, enako Gidovi Ponarejevalci denarja. Kafkov Proces je skrajšan na minimum. Manjkajo še S. Lewis, Lu Hsin in Malraux (sami lepi, značilni odlomki).

Zadnja, najvišja in skrajna stopnja krčenja pa je dosežena tudi pri moderni dramii. Odpadlo je v glavnem vse: Gorki Na dnu, Pirandello Henrik IV, Brecht

Mati Korajža, Giraudoux Amfitrion 38, Anouilh Antigona, Miller Smrt trgovskega potnika, Ionesco Plešasta pevka in en odlomek iz Beckettovega Godota (ostali so še Shaw, Sartre in Beckett — to je vse). Zdi se, da bomo namesto o moderni dramii govorili ponovno več o času čitalnic ali pa o Govekarjevih igrach s petjem in plesom. Opombe so enako avtomatično kot tekst prenašane in krajšane. Na strani 481, mimogrede povedano, ni popravljen izraz imaginizem v imagizem, kar je bilo narobe že v prvi izdaji!

Povsem jasno je, da je možna odklonilna ocena nove izdaje le na temelju primerjave s prvo. Da se je J. Kos, ki je npr. 2. izdajo svojega Orisa filozofije popravil in dopolnil, odločil pri SK za takšno izkrčenje svojega dela, mi ni jasno.

Škoda, ki jo je izdaja povzročila že s tem, da se je pojavila, se bo kazala še in še. Vsekakor ne kaže molčati. Zlasti ker sem prizadet pri praktični in poklicni porabnosti knjige, moram pripomniti: Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Andrijan Lah
Ljubljana

PREŠERNOV KRST PRI SAVICI

(Založba Obzorja, 1970)

Ob 170. obletnici Prešernovega rojstva je mariborska založba Obzorja s svojo 1000. knjigo vredno združila obe slovesnosti. Enkratnost tega jubileja pa dostojno predstavlja *Krst pri Savici*, ki je verjetno še vedno najdoživetnejše slovensko literarno delo. Oprema in ilustracije so delo Janeza Vidica, spremno študijo pa je napisal Boris Paternu.

Obširna spremna študija nas k tej pesnitvi verjetno najbolj problematični slovenski umetnini - vsestransko napoti. Posebno pričakovanje ob tej pesnitvi pa je vedno interpretacija Črtomirove odlčitve. Ob svoji analizi avtor prizna, da je to zopet le ena izmed možnosti, kajti posebna srž umetnine je v tem, da vedno ostane v marsičem prikrita in da je vsako doživetje le osebni odnos do nje.

Študija se vsebinsko deli na šest delov. Najprej podrobno prikaže problem »črtomirstva« v slovenski književnosti, potem pa sistematično označi vse dosedanje literarnozgodovinske interpretacije. Najnovejša med njimi je razprava Aloisa Schmausa

(1969), ki pa obsega že znana razmerja: nadsmisel ženske kot sredstvo moške ljubezenske izpopolnitve ter sposobnost za višje stvaritve. Torej fiktivna, petrarkistična vloga.

Pomembnejša in izvirnejša je širša razlaga vzrokov za nastanek pesnitve. Glavni pretres vsekakor pomeni Čopova smrt, nesrečna ljubezen; vendar pesnitev predstavlja neko širšo umetniško nalogo, torej nekakšno sintezo dolgotrajnega razvoja. Slednje se navezuje na Čopovo teorijo epa in splošno ugotovitev o vrzeli te zvrsti pri nas. Čopovi teoriji epa posveti avtor mnogo razmišljanj, ki jih utemeljuje z najrazličnejšimi primeri iz svetovne književnosti in literarne teorije. Čopovi nazori o epu naj bi bili nekakšna sinteza Horacove in iz tega prosvetljenske jasnosti in nazornosti, splošne epske objektivitete in, ne nazadnje, neke posebne, za Slovence oblikovno in metrično najprimernejše romantične oblike. Teorija je zanimiva in se vsekakor kaže v pesnitvi, pravilna pa je tudi ugotovitev, da je bila Prešernu res idejna

zamisel, ne pa tudi vodilo k samemu pesniškemu dejanju.

Pri dosedanjih razlagah problema je najbolj izstopala romantična razlaga epa; da je ljubezen tu absolutizirana, in se ji mora vse — po romantičnih zakonitostih — idejno podrediti. Janko Kos to razlaga kot najdovršenejši krogotok erotičnega problema. Omenja sicer tudi domovinski motiv, ki na trenutke ni samo romantičen, in pa življenjsko spoznanje; vendar se vse to podreja totalni erotiki. Celó nič novega ni v primeru z drugimi sotematskimi deli romantičnega obdobja. Torej v ospredju erotika.

V tem se Paternu bistveno loči, saj daje prednost osebni, miselni razvojni poti junaka. Čeprav oba priznata izhodiščno totalnost erotike, pa tukaj avtor na trenutke zdvomi ob Črtomirovi romantični pristnosti.

Ko Črtomir spozna veličino Bogomiline ljubezni, pristane na soudeležbo pri izpopolnitvi onstranskega združenja in tudi edino možnost, da koristi svojemu ljudstvu — sprejme mirno, saj je to edino, kar daje nekomu zadoščenje. To pa je tudi edina možnost v trenutni resignaciji, ko človek sprejme najminimalnejšo vlogo, da za samoohranitev lahko sam odloča. Koristi pa izpopolnitvi tistih idealov, katerih harmonije sam ne bo deležen. S tem pa Črtomir dokončno prekine z »romantično preteklostjo« in nadaljnje življenje začne novo pot...

Sprašujem se, če ni Črtomirov boj za domačo vero, njegova ljubezen, splošni osebni neuspehi — kaj ni to konkretna družbena situacija, ki ji daje pečat romantičnosti le zgodovinska odmaknjenost in estetizirana idealistična ljubezen? Prešernovi neuspehi v življenju, smrt najboljšega prijatelja in stvarna Julija, kaj tudi to ni čisto realno? Prešeren je torej svojo stvarnost romantično privzdignil v abstraktni ideal, a trpel je kljub temu realistično. In zato tudi ne more biti končne odločitve, kajti Črtomir-Prešeren ne more izreči svojega *da*; tragično ga je izreklo objektivno življenje in v takem sedaj on lebdi in čaka, ali bo morda lahko kdaj sam posegel vanj. In Črtomir se je »odločil« tako, kakor se je Prešeren odločal do svoje smrti...

Ko sta oba pretrgala z romantično idealiteto — svojo subjektivno voljo — sta neprostovoljno pristala na določeno stvarnost in tu čakata na morebitne konkretne spremembe! Rezultat je skrajno elegična stopnja na vseh področjih.

Študija je zaradi svoje odprtosti zelo zanimiva. Poleg samih pozitivističnih podatkov, zanimive teze o epu, ostaja v svoji specifičnosti problema nedorečena, s tem pa verjetno za vedno obračuna z najrazličnejšimi, za »vedno dokazanimi« razlagami. Problem je vsestransko odprt, odloča pa naj slovenski prostor.

Ladi Kastelic
Ljubljana

VPRAŠALI STE

OD ČUDEŽA GODCAM ROKE SO ZASTALE

Čeprav nimam prave utemeljitve za to, vseeno domnevam, da beseda *čudež* v navedenem verzu iz Prešernovega Povodnega moža v Slovarju slovenskega knjižnega jezika I, 1970 ni pravilno razložena. Slovar namreč tretji (zastareli) pomen samostalnika *čudež* razlaga s sinonimoma *začudenje*, *presenečenje* in to ilustrira z omenjenim Prešernovim citatom.

Po mojem mnenju ima pesnik v mislih *čudež* (nenavadni dogodek), ki ga je opisal v prejšnji kitici in ki je vzrok temu, da so godcem zastale roke. Tudi če bi šlo za »glagolsko dejanje«, bi bila boljša razlaga

s »sinonimom« *čudenje*; saj je glagol *čuditi se* nedovršnik, *začudenje* pa je izvedeno iz dovršnika. Toda glagolsko dejanje (izraženo z glagolnikom) je za pesniško podobo neprimerno šibkejše (in abstraktnejše) kot dogodek sam (*čudež*).

Takšen je moj vtis. In kakšna je razlaga strokovnjakov?

(Ker smo že pri Povodnem možu, bi vas vprašal še to, zakaj se »Donava pridruži bistri Savi« in »Donava v bistro se Savo izlije«; ali Prešeren ni vedel, da se Sava izliva v Donavo in da Sava pri Beogradu nikakor ni *bistra*.)

C. N., Ljubljana

ZAČUDENJE NI ČUDEŽ

Dvom v slovarsko in že nekoč prej Slodnjakovo razlago, češ da beseda čudež v Prešernovem Povodnem možu (»od čudeža godcam rokó se zastale«) pomeni začudenje, je utemeljen. Utemeljen ni samo zaradi okornosti take rabe (čudež za začudenje ali čudenje kot npr. stradež za stradanje), ki že na prvi pogled ni v skladu s pesnikovim zelo izostrenim čutom pri izbiranju besed, temveč tudi spričo nekaterih drugih, bolj otipljivih razlogov. Baladeske tehnike in sloga se je namreč mladi Prešeren učil predvsem pri Bürgerju. V Bürgerjevi Lenori pa lahko najdemo zelo podoben pripovedni položaj, in sicer tik pred koncem balade, ko nemški pesnik pomenjuje nenavaden in grozljiv dogodek zgodbe, njen najusodnejši obrat »*ein grässlich Wunder*«, torej grozljiv čudež. Gre za prizor, ko z nočnega jezdeca nenadoma razpade obleka kot »prhka goba« in se pokaže okostnjak s peščeno uro in koso v rokah. Beseda čudež tu ni nič drugega kot oznaka nenavadnega, pošastnega dogodka. Postavljena je na zelo opazno mesto, glede na morfologijo balade celo na eno najbolj vidnih mest, in ima posebno razlagalno težo. Prešeren, ki ni bil niti naiven opazovalec niti naiven oblikovalec pesniških besedil, pomena te besede ni prezrl. Čeprav je pri prevajanju Lenore prav to kitico precej spremenil, je izraz čudež obdržal in ga uporabil v nespremenjenem pomenu (»o čudeža neznan«).¹ Torej ni razloga, da bi pri njegovi prvi izvorni baladi Povodni mož, ki v mnogočem razodeva še Bürgerje-

vo šolo, enako besedo, ki jo uporablja v enakem postopku kot Bürger, namreč kot pripovednikovo oznako nenavadnega in baladno usodnega dogodka, iskali neko drugačno vsebino.

Glede *Donave* in *Save* ter njunega zemljepisno netočnega razmerja (»kjer Donava bistri pridruži se Savi«) je treba upoštevati Prešernovo licentio poetico, ki je lahko naključna, lahko pa tudi ne. Prostorska fantastika je namreč zelo vidna sestavina te Prešernove balade (povodni mož je bil še »davi« ob sotočju rek, danes pa na ljubljanskem plesu) in še bolj očitna, do skrajnosti razvita sestavina Bürgerjeve Lenore.

Dvakratno oznako »*bistra Sava*« ob dvakratni nevtralni oznaki »*Donava*« pa je najbrž treba razumeti kot prisotnost intimnega tona pri imenovanju domače, tudi bralčevemu občutju bližje reke. Tudi ta postopek verjetno ni naključen. Saj gre v baladi navsezadnje med drugim tudi za tragičen konec radoživega domačega dekleta, ki lahkomišelnost nasede *tujcu*. To sklepno razmerje med domačim in tujim ali bližnjim in daljnjim utegne biti prisotno že pri označevanju rek. Pri Prešernovem slogu, ki je s pesnikove strani do potankosti nadziran, nenaključen in poln pomenov, taka razlaga ne bi bila pretirana.

Boris Paternu
Filozofska fakulteta Ljubljana

¹ V rokopisu Poezij je Prešeren v obeh primerih (Povodni mož, Lenora) popravil s v ž, zato je prišlo do neskladja »o čudeža neznan«.

JONKE, JENKO, JANKO, JENKOLE ITD. (DOPOLNILO)

V prejšnji številki JiS sem v glosi o primku *Jonke* navedel slovenske priimke *Jenè, Jenko, Janko, Jenčič, Jenšek, Janša* in prevzel po Brezniku (Življenje besed, pogl. Rodbinski priimki iz starih svetniških imen), da izhajajo iz imena *Jenez*.

Na opozorilo prof. Jurančiča in po preveritvi materiala pri SAZU dostavljam, da se na Sorškem polju in v širši okolici Kranja pojavlja poleg priimka *Jenko* tudi priimek *Jenkole*. Priimek *Jenkole* je nemškega izvora, na kar nas opozarja končna pripona, potrjuje pa dejstvo, da so bili na Sorškem polju nekoč kolonizirani tudi Nemci. Ta ugotovitev pa nam omaja prepričanje o slovenskem izvoru priimka *Jenko*, čeprav je v Sloveniji zelo razširjen.

V Ljubljani imamo tudi priimek *Jankole*, priimek *Janko* pa je splošno slovenski, in zato verjetno slovenska tvorba. Zaradi razširjenosti priimka *Jenko* pa je mogoče domnevati tudi medsebojno vplivanje omenjenih imen.

Priimki *Jenčič, Jenšek, Janša*, ki jih navaja Breznik (l. c.), imajo sicer domače pripone, a je vsaj za prva dva treba upoštevati kak tuj vpliv.

Toliko v sedanjem dopolnilu. Dokončno ali vsaj popolnejšo sodbo o izvoru obravnavanih priimkov bo mogoče izreči šele po skrbnem pregledu historičnih zapisov in genealoških podatkov.

Janez Keber

PRIIMEK SKUBIC

Učenke 8. razreda iz Škofljice so med drugimi vprašale tudi za izvor priimka Skubic.

V Sloveniji imamo poleg priimka *Skubic* še priimke *Skubala*, *Skube*, *Skubel* ali *Skubl*, *Skubec*, *Skubelj*, *Skuber*, *Skubi*, *Skubin*, *Skubitz* (glej gradivo pri SAZU).

Priimek *Skubic* je v Sloveniji povsod razširjen. O njegovem izvoru ni zanesljive razlage. Še najbolj prepričljivo bi ga bilo mogoče povezati z glagolom *skúbsti*, *skúbem*, npr. **skub-* + *-ec* — *skubec* »tisti, ki skube« (prim. *skúbec* 1. kot sinonim k *skubáč* 1., SP 62,793) - *Skubec*, *Skubic*. Pripona *-ic* je starejša pisava za reducirani *-ec* (npr. *lovic*), možno pa je, da gre tu za mešanje pripon *-ec* in *-ič/-ić*.

Izpeljavo obravnavanega priimka iz glagola podpirajo poljska imena *Skubaczewo*, *Skubaczów*, *Skubianka*, *Skubicka*, *Skubiki* (Kozierowski I. 284) in vodna imena *Skubiej*, *Skubit*, *Skubisch* pri Dług. Słow. geogr. XVI, 226.

Na Hrvaškem obstaja priimek *Skubin* (Imenik, 147), kar bi moglo izhajati iz *skúba* »domaćica« (v Črni gori poleg stopanica, gl. Akad. rj. XV. 358) in je tujega izvora. Enako bi morda lahko rekli za slovenski priimek *Skubin*.

Za druge zgoraj našete priimke pa je poleg obravnavane možnosti verjetno treba upoštevati še kakšno drugo, doslej neznanu izhodišče (npr. pri priimkih *Skubala*, *Skuber*).

Janez Keber
SAZU Ljubljana

POIMENOVANJE NAŠIH ULIC IN NASELIJ

V 5. št. JiS je na str. 160-5/3 govor o počastitvi spomina naših umrlih zaslužnih mož, konkretno profesorjev Nahtigala in Ramovša, z imenovanjem ulic po njih. V zvezi s tem problemom naj obvestim širšo javnost, da mi je predsednik Komisije za imenovanje ulic, cest, trgov in naselij, tov. Marjan Prezelj, dipl. inženir, še 24. 2. 1971 poslal kot članu te komisije poziv, naj mu predložim imena ljudi s kulturnega, znanstvenega in prosvetnega področja, ki bi prišla v poštev, da bi se po njih imenovale ulice, ceste itd. na območju mesta Ljubljane. Obračam se torej na kulturne, znanstvene in pedagoške ustanove in delavce s prošnjo, da podpisane ali uredništvu Jezika in slovstva sporočijo konkretna imena (ali liste imen) takih ljudi.

Tisti, ki odločajo o poimenovanju ulic itd., si naših sugestij zelo želijo. Izkoristimo to

lepo priložnost za to, da bodo naši zaslužni kulturniki, znanstveniki in pedagogi tudi na ta način prisotni v našem prostoru in času.

Jože Toporišič
Filozofska fakulteta Ljubljana

POPRAVKA

V spominskem članku B. Krefta (JiS 5, 146) je pravilno *Arturo Cronia*.

Na str. 156 (levi stolpec, sredina) je pravilen naslov: PAVLE ZIDAR: PISEM KNJIGO; PREŠERNOVA DRUŽBA, LJUBLJANA 1970.

NAROČNIKE (ZAMUDNIKE) PROSIMO,

DA PLAČAJO LETNO NAROČNINO 20 DIN

NA NAŠ ŽIRO RAČUN 501-8-4.
